

Міністерство освіти і науки України
Одеський національний технологічний університет

ННІ економіки, управління і бізнесу ім. Г.Е. Вейнштейна
Кафедра економіки промисловості
Ступінь вищої освіти – перший (бакалавр)
Спеціальність 051 «Економіка»
Освітня програма «Економіка підприємства»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

**на тему «Напрямки прискорення обігу оборотних коштів
ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»**

ШИФР КРБ.ЕП.1.612-03.1.4

Здобувача _____ *Шаповала А.О.*

Керівник _____ *д.е.н., проф. Дідух С.М.*

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від 16 червня 2025 р., протокол № 17

Завідувач кафедри
економіки промисловості _____

Тетяна КУЛАКОВСЬКА

Одеса – 2025 рік

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ економіки, управління і бізнесу ім. Г.Е. Вейнштейна
Кафедра економіки промисловості
Ступінь вищої освіти – перший (бакалавр)
Спеціальність 051 «Економіка»
Освітня програма «Економіка підприємства»

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. зав. кафедри
економіки промисловості

«01» жовтня 2024 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА

здобувачці

Шаповалу Артему Олександровичу

(ПІБ)

1. Тема роботи «Напрямки прискорення обігу оборотних коштів ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»
Затверджена наказом ОНТУ від 01.10.2024 № 612-03.
2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи 16.06.2025 р.
3. Вихідні дані роботи: фінансова звітність підприємства за два роки; історія підприємства, наукові статті, монографії та інші публікації за темою конкурентоспроможності продукції, інформація з мережі Інтернет.
4. Перелік питань, які потрібно розробити: теоретико-методичні засади прискорення обігу оборотних коштів підприємства; діагностика фінансово-економічного стану ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» та перспектив розвитку підприємств з виробництва плодоовочевих консервів; обґрунтування заходу щодо прискорення обігу оборотних коштів ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): таблиць – 37, рисунків – 2.
6. Дата видачі завдання 01.10.2024

Керівник _____ проф. Дідух С.М.

Завдання прийняв до виконання _____ Шаповал А.О.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Підбір літературних джерел	01.10.2024 – 31.10.2024	виконано
2	Підготовка теоретичної частини випускної роботи	01.11.2024 – 30.11.2024	виконано
3	Діагностика внутрішнього стану та зовнішнього середовища ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»	01.12.2024 – 15.12.2024	виконано
4	Аналіз показників обігу оборотних коштів підприємства	16.12.2024 – 31.01.2025	виконано
5	Розробка і обґрунтування напрямків прискорення обігу оборотних коштів	01.02.2025 – 31.03.2025	виконано
6	Оформлення випускної роботи на тему: «Напрямки прискорення обігу оборотних коштів ПРАТ ВО “Одеський консервний завод”»	01.04.2025 – 16.06.2025	виконано

Здобувач-бакалавр _____ *Шаповал А.О.*

Керівник роботи _____ *проф. Дідух С.М.*

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ.

Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувач-бакалавр Шаповал А.О. _____
(прізвище, ініціали) (підпис)

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота бакалавра містить 97 сторінок, 37 таблиць, 2 рисунки, список літератури з 40 найменувань.

Метою виконання кваліфікаційної роботи є дослідження напрямків прискорення обігу оборотних коштів ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» та обґрунтування заходів з підвищення ефективності їх використання.

Мета роботи обумовила вирішення наступних завдань:

- дослідити теоретико-методичні підходи до управління оборотними коштами та їх обігом на агропродовольчих підприємствах;
- здійснити аналіз поточного стану та перспектив розвитку ринку консервних продуктів України в сучасних умовах;
- провести комплексну оцінку внутрішніх і зовнішніх факторів функціонування ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»;
- провести діагностику стану, структури та швидкості обігу оборотних коштів на підприємстві;
- виявити внутрішні та зовнішні чинники, що уповільнюють обіг;
- запропонувати напрями оптимізації оборотного капіталу та обґрунтувати економічну доцільність запропонованого техніко-економічного заходу.

Об'єктом дослідження є процес визначення напрямків та реалізації резервів прискорення обігу оборотних коштів ПРАТ ВО «Одеський консервний завод».

Предмет дослідження – теоретичні засади та практичні механізми прискорення обігу оборотних коштів на ПРАТ ВО «Одеський консервний завод».

За результатами роботи сформульовані висновки та пропозиції з підвищення продуктивності праці на ПРАТ ВО «Одеський консервний завод».

Отримані результати можуть бути використані підприємством для удосконалення подальшої виробничо-господарської діяльності.

Рік виконання роботи 2025.

Рік захисту роботи 2025.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРИСКОРЕННЯ ОБІГУ ОБОРОТНИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1 Економічна сутність та роль оборотних коштів у діяльності підприємства	8
1.2 Показники ефективності використання оборотних коштів та фактори, що впливають на їх обіг	16
1.3 Методичні підходи до прискорення обігу оборотних коштів та підвищення їх ефективності	21
Висновки до розділу 1	30
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПРАТ ВО «ОДЕСЬКИЙ КОНСЕРВНИЙ ЗАВОД» ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ З ВИРОБНИЦТВА ПЛОДООВОЧЕВИХ КОНСЕРВІВ	32
2.1. Аналіз стану, проблем та перспектив підприємств з виробництва плодоовочевих консервів	32
2.2. Техніко-економічна характеристика та перспективи розвитку ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»	42
2.3. Діагностика внутрішнього середовища та обігу оборотних коштів підприємства	46
Висновки до розділу 2	72
РОЗДІЛ 3. ОБГРУНТУВАННЯ ЗАХОДУ ЩОДО ПРИСКОРЕННЯ ОБІГУ ОБОРОТНИХ КОШТІВ ПРАТ ВО «ОДЕСЬКИЙ КОНСЕРВНИЙ ЗАВОД»	74
3.1. Техніко-економічне обґрунтування доцільності впровадження проекту	74
3.2. Розрахунок ефективності впровадження проекту	76
3.3 Оцінка впливу запропонованого проекту на основні техніко-економічні показники підприємства	84
Висновки за розділом 3	88
ВИСНОВКИ	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	93
ДОДАТКИ	98

ВСТУП

У сучасних умовах нестабільності економіки України, викликаній військовими діями, інфляційними процесами та порушенням логістичних ланцюгів, особливої актуальності набувають питання забезпечення стабільного функціонування підприємств харчової промисловості. Одним із найважливіших чинників підтримки їх платоспроможності та ефективності є оптимальне управління оборотними коштами. Саме швидкість їх обігу визначає здатність підприємства оперативно забезпечувати виробничі потреби, здійснювати постачання, зберігати гнучкість у відносинах з контрагентами та знижувати ризики фінансових втрат.

Актуальність теми зумовлена необхідністю підвищення ефективності використання оборотних коштів в умовах економічної нестабільності, інфляційних ризиків та логістичних обмежень, що посилились у зв'язку з воєнними діями в Україні. Рациональне управління обіговими активами є критичним чинником забезпечення платоспроможності підприємств, оптимізації витрат та підвищення стійкості їх функціонування.

Проблематика прискорення обігу оборотних коштів є особливо важливою для підприємств консервної галузі, яка працює з високоризиковою сировиною, залежить від сезонності постачань та має обмежені терміни зберігання готової продукції. Для підприємств консервної галузі прискорення обігу оборотних коштів сприяє зменшенню виробничого циклу, зниженню потреби у залученні зовнішнього фінансування та підвищенню рентабельності діяльності. У цьому контексті дослідження ефективних напрямів прискорення обігу оборотного капіталу ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» є важливим як з наукової, так і з прикладної точки зору.

Проблематика ефективного управління оборотними коштами та прискорення їх обігу є предметом дослідження багатьох українських і зарубіжних науковців, які зробили вагомий внесок у розвиток фінансово-економічної теорії підприємства. Значну увагу питанням підвищення оборотності обігових коштів приділяли такі відомі економісти, як І.А. Бланк,

який у своїх працях обґрунтував концепцію управління активами підприємства, акцентуючи увагу на оптимізації структури оборотного капіталу та виборі раціональних джерел фінансування.

Питання аналізу оборотності й механізмів прискорення обігу також досліджувались у працях таких вчених, як Г.Є. Прасолова, А.М. Поддєрьогін, В.В. Кіреєва, О.Є. Кузьміна, які розглядали обігові кошти як елемент загальної фінансової стратегії підприємства. У роботах цих авторів висвітлено вплив швидкості обігу на рентабельність, ліквідність та фінансову стійкість господарюючих суб'єктів. Крім того, у працях С.В. Мочерного, О.М. Азаренкової, М.Г. Лапусти та інших дослідників висвітлено макро- і мікроекономічні аспекти управління оборотними активами в контексті трансформаційних процесів в економіці. щодо прискорення обігу оборотного капіталу на сучасних підприємствах.

Приватне акціонерне товариство «Одеський консервний завод» є одним із провідних виробників консервованої продукції на півдні України. Для забезпечення стабільного функціонування в умовах сучасних викликів підприємству необхідно не лише підтримувати якість продукції, а й удосконалювати механізми фінансово-господарської діяльності, зокрема – процес обігу оборотних коштів. Відповідно, виникає потреба у глибокому аналізі динаміки та структури оборотних активів, виявленні чинників, що впливають на їх обіг, а також розробці конкретних напрямків його прискорення.

Метою роботи є дослідження напрямків прискорення обігу оборотних коштів ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» та обґрунтування заходів з підвищення ефективності їх використання.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішення таких завдань:

- дослідити теоретико-методичні підходи до управління оборотними коштами та їх обігом на агропродовольчих підприємствах;

- здійснити аналіз поточного стану та перспектив розвитку ринку консервних продуктів України в сучасних умовах;
- провести комплексну оцінку внутрішніх і зовнішніх факторів функціонування ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»;
- провести діагностику стану, структури та швидкості обігу оборотних коштів на підприємстві;
- виявити внутрішні та зовнішні чинники, що уповільнюють обіг;
- запропонувати напрями оптимізації оборотного капіталу та обґрунтувати економічну доцільність запропонованого техніко-економічного заходу.

Об'єктом дослідження є процес визначення напрямків та реалізації резервів прискорення обігу оборотних коштів ПРАТ ВО «Одеський консервний завод».

Предмет дослідження – теоретичні засади та практичні механізми прискорення обігу оборотних коштів на ПРАТ ВО «Одеський консервний завод».

Інформаційну базу дослідження становлять наукові праці вітчизняних та зарубіжних економістів, аналітичні матеріали та статистика Державної служби статистики України, внутрішня звітність підприємства, нормативно-правові акти та інші офіційні джерела.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел. У вступі обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження. У першому розділі досліджуються теоретико-методичні основи управління оборотними коштами. У другому – здійснено аналіз організаційно-економічного стану підприємства та ефективності використання його оборотного капіталу. У третьому розділі запропоновано напрями прискорення обігу оборотних коштів і визначено економічний ефект від їх упровадження.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРИСКОРЕННЯ ОБІГУ ОБОРОТНИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність та роль оборотних коштів у діяльності підприємства

Оборотні кошти є однією з ключових складових економічного потенціалу підприємства, забезпечуючи безперервність та ритмічність його операційної діяльності. У системі економічних категорій вони виступають як частина поточних активів, що перебуває у постійному русі та безперервно змінює свою форму: з грошової у виробничу, з виробничої – у товарну, а далі знову в грошову. Такий кругообіг дозволяє підприємству реалізовувати продукцію, отримувати виручку та поновлювати процес виробництва.

З позицій фінансового менеджменту, оборотні кошти – це сукупність фінансових ресурсів, які забезпечують фінансування поточної діяльності, включаючи запаси сировини та матеріалів, незавершене виробництво, готову продукцію, дебіторську заборгованість, грошові кошти та інші активи короткострокового характеру. Їх ефективне використання є запорукою своєчасного виконання виробничих завдань, підтримання платоспроможності, зниження фінансових ризиків і забезпечення стійкої рентабельності.

Економічна сутність оборотних коштів полягає в тому, що вони не тільки обслуговують виробничо-комерційний цикл, а й формують основу для забезпечення гнучкості підприємства в умовах змін зовнішнього середовища. Вони, на відміну від основних засобів, споживаються повністю протягом одного виробничого циклу і відновлюють свою вартість через готову продукцію. Це зумовлює необхідність чіткого контролю за швидкістю їх обігу та структурною збалансованістю.

Оборотні кошти є однією з ключових складових господарського механізму підприємства, без яких неможливе ефективне функціонування операційної діяльності. Вони забезпечують безперервність виробничо-комерційного

процесу, фінансову гнучкість та ліквідність, а також виступають індикатором ринкової адаптивності суб'єкта господарювання.

У сучасних умовах воєнного стану та економічної турбулентності особливої ваги набуває адаптивна функція оборотних коштів, яка дозволяє оперативно перерозподіляти ресурси у пріоритетні напрямки, підтримуючи стабільність діяльності підприємства. За даними Державної служби статистики України, у 2022-2023 роках значна частка підприємств переробної промисловості зазнала скорочення обсягів обігових коштів, що призвело до уповільнення виробничих процесів.

У науковій літературі поняття «оборотні кошти» традиційно визначається як «сукупність матеріальних і грошових ресурсів, які обслуговують поточну діяльність підприємства та повністю споживаються протягом одного операційного циклу» [1]. Вони включають виробничі запаси, незавершене виробництво, готову продукцію на складі, дебіторську заборгованість, грошові кошти та короткострокові фінансові інвестиції [2].

У роботі О.Є. Кузьміна та О.Г. Мельника, вказано, що «оборотні кошти слід розглядати як оборотний капітал у формі активів, що постійно змінюють свою форму в процесі кругообігу: від грошової – до виробничої, товарної і знову до грошової» [3]. Такий кругообіг забезпечує відтворення вартості, фінансування витрат, обслуговування поточної діяльності та погашення короткострокових зобов'язань.

У працях В.І. Єфіменка (2010) наголошується, що «особливістю оборотних коштів є їх здатність до багаторазового відтворення протягом року, що відрізняє їх від основного капіталу, який споживається поступово» [4]. Це робить ефективність їх використання критично важливою для загального фінансового результату підприємства.

Оборотні кошти поділяються на:

– нормовані (виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція);

– ненормовані (грошові кошти, кошти в розрахунках, інші поточні активи).

За економічним змістом оборотні кошти класифікуються на матеріальні, грошові та розрахункові. За джерелами формування – на власні, залучені та позичені. За функціональним призначенням – на виробничі та обігові. У роботах М.Г. Лапусти [5] та В.А. Крейнина [6] підкреслюється, що правильна класифікація оборотних коштів дозволяє здійснювати ефективне фінансове планування та контроль.

На думку І.А. Бланка, «низька оборотність активів свідчить про неефективність використання коштів, надлишкові запаси або надмірну дебіторську заборгованість, що потребує корекції фінансової стратегії підприємства» [7]. Своєю чергою, висока оборотність, за умови достатньої ліквідності, підвищує фінансову стійкість.

Згідно з аналізом А.М. Поддєрьогіна, «ефективне управління оборотними коштами базується на оптимізації запасів, прискоренні обігу дебіторської заборгованості, управлінні кредиторською заборгованістю та раціональному використанні грошових коштів» [8].

О.В. Насібова і Б.Ю. Придатченко уточнюють ключові підходи до сутності оборотних коштів, відзначаючи необхідність їх розмежування з поняттями «оборотні активи» і «оборотний капітал». Автори також аналізують фактори, що формують їх оптимальну структуру [9]. У дослідженні Н.П. Дубрової та І.В. Лисуха розрізняється поняття «оборотні кошти» (вартісна форма) та «оборотний капітал» (включає матеріальну форму), підкреслюючи роль коштів для підтримки безперервного виробничого циклу [10].

Докладніше поняття оборотних активів висвітлене в роботі А.А. Шаповалова [11]. Він надає системне визначення: це група мобільних активів, що забезпечують нормальне функціонування підприємства й включають запаси, дебіторку, гроші тощо.

Т.В. Дробошевська і Л.М. Фільштейн підкреслюють функції оборотного капіталу для забезпечення фінансової платоспроможності, ліквідності, безперервності виробництва та продажу [12].

І.В. Причепа, О.Й. Лесько, О.А. Сметанюк [13] розглядають роль оборотних засобів у підтримці ритму виробничо-комерційних процесів та визначають їх як критичний елемент господарської діяльності.

Л.М. Солодовник [14] визначає, що оборотні активи включають «виробничі запаси, незавершене виробництво, готову продукцію, дебіторську заборгованість і грошові кошти, які обертаються протягом одного операційного циклу».

Н.В. Ізмайлова [15] розкриває склад оборотних активів: фонди виробництва, фонди обігу, гроші, інвестиції – це дає основу для чіткої класифікації й нормування .

Таким чином, оборотні кошти становлять ключовий елемент у системі короткострокового управління підприємством, а їх економічна характеристика повинна базуватись на системному підході з урахуванням функціональної ролі, джерел формування, структури та швидкості обігу. Дослідження науковців свідчать про необхідність впровадження адаптивних стратегій управління обіговим капіталом з метою підвищення фінансової ефективності та стійкості підприємств, зокрема в умовах зростання інфляційного та логістичного ризику.

Особливу роль оборотні кошти відіграють у діяльності підприємств харчової промисловості, таких як ПРАТ ВО «Одеський консервний завод». Сезонний характер надходження сировини, висока залежність від термінів її переробки, вимоги до зберігання та логістики готової продукції, а також коливання попиту на внутрішньому і зовнішньому ринках обумовлюють значні потреби в оперативному управлінні оборотними активами. У цьому контексті важливим є не лише обсяг оборотних коштів, а й їх структура, збалансованість між запасами, дебіторською заборгованістю та грошовими ресурсами.

Отже, оборотні кошти є необхідною умовою безперервності виробничого процесу, гнучкості операційної діяльності та фінансової стабільності підприємства. Їх оптимальне формування та раціональне використання дозволяє забезпечити ефективне функціонування підприємства в короткостроковому та середньостроковому періоді, зменшити потребу в зовнішньому фінансуванні, підвищити оборотність активів і забезпечити конкурентоспроможність на ринку.

Оборотний капітал виконує низку ключових функцій у забезпеченні безперервності виробничого процесу, які пов'язані з постійною підтримкою операційної діяльності підприємства на всіх етапах кругообігу коштів. Його економічна роль виявляється не лише у фінансуванні запасів, виробництва та реалізації продукції, а й у створенні умов для гнучкого реагування на коливання ринкової кон'юнктури, зміну обсягів замовлень, постачання сировини та інші зовнішні і внутрішні чинники.

У таблиці 1.1 представлено функції оборотного капіталу, що забезпечують стабільність та ритмічність виробничо-господарської діяльності.

Забезпечувальна функція оборотного капіталу передбачає постійне формування достатнього рівня матеріальних і фінансових ресурсів, необхідних для виконання планових виробничих завдань. Регулююча функція дозволяє уникнути зупинок у виробництві, спричинених затримками поставок або збоями у логістиці. Платіжна та страхова функції оборотного капіталу спрямовані на підтримку фінансової дисципліни та мінімізацію ризиків втрат, зокрема в умовах інфляційних коливань або порушення платоспроможності партнерів. Нарешті, адаптивна функція дозволяє підприємству маневрувати ресурсами відповідно до змін у зовнішньому середовищі.

Ефективне виконання оборотним капіталом наведених функцій формує основу для стабільного функціонування підприємства, підвищення його конкурентоспроможності та забезпечення сталого економічного зростання.

Таблиця 1.1

Функції оборотного капіталу у виробничому процесі підприємства

Функція	Зміст та роль у виробничому процесі
Забезпечувальна	Гарантує наявність матеріальних ресурсів для безперервного виробництва та виконання замовлень.
Обслуговуюча	Обслуговує всі етапи кругообігу засобів підприємства – від закупівлі сировини до реалізації готової продукції.
Регулююча (буферна)	Компенсує тимчасові розриви між поставками сировини, виробництвом і збутом, реагує на сезонні та кон'юнктурні коливання.
Платіжна	Забезпечує своєчасне виконання фінансових зобов'язань перед постачальниками, бюджетом, працівниками та іншими контрагентами.
Страхова (резервна)	Формує запас ресурсів на випадок перебоїв у постачанні або зростання цін, що підвищує стійкість діяльності.
Інвестиційно-адаптивна	Створює умови для оперативного перенаправлення коштів у більш ефективні ділянки виробництва чи логістики.

Джерело: складено автором

Оборотні кошти підприємства являють собою сукупність матеріальних, грошових і розрахункових ресурсів, що забезпечують безперервність операційної діяльності в межах одного виробничо-комерційного циклу. Вони відіграють важливу роль у забезпеченні ритмічності виробництва, реалізації продукції, погашенні короткострокових зобов'язань та фінансуванні поточних витрат. Оборотні кошти характеризуються високою мобільністю, багаторазовим обігом протягом звітного періоду та повною вартісною компенсацією в момент реалізації готової продукції, що відрізняє їх від основного капіталу.

У науковій економічній літературі існує декілька класифікацій оборотних коштів, які дозволяють системно аналізувати їхню природу, структуру та функціональні особливості. Зокрема, залежно від участі у

виробничому процесі, оборотні кошти поділяються на виробничі й ті, що перебувають у сфері обігу. До виробничих належать виробничі запаси (сировина, матеріали, паливо, запасні частини), витрати на незавершене виробництво та напівфабрикати власного виготовлення. У сфері обігу перебуває готова продукція на складі, кошти в розрахунках (дебіторська заборгованість), а також грошові активи, які безпосередньо не беруть участі у виробничому процесі, але забезпечують фінансову стійкість підприємства.

Іншим поширеним критерієм класифікації є джерело формування оборотних коштів. Згідно з цим підходом, оборотні кошти поділяються на власні, залучені та позичені. Власні формуються за рахунок статутного капіталу, нерозподіленого прибутку чи спеціальних фондів; залучені включають кредиторську заборгованість перед постачальниками; позичені – це банківські кредити та інші фінансові ресурси, отримані на договірній основі. Такий поділ дозволяє здійснювати аналіз фінансової автономії підприємства та рівня його залежності від зовнішніх джерел.

Окреме значення має поділ оборотних коштів на нормовані та ненормовані. Нормовані оборотні кошти – це ті, для яких на підприємстві встановлюються нормативи мінімального необхідного обсягу для забезпечення безперервності виробництва. До них зазвичай належать виробничі запаси, незавершене виробництво та залишки готової продукції на складі. Ненормовані кошти, такі як залишки на рахунках, дебіторська заборгованість, короткострокові фінансові інвестиції, визначаються переважно за фактичними потребами та залежать від поточних фінансових умов.

Склад оборотних коштів охоплює декілька основних елементів. По-перше, це матеріальні ресурси, включаючи сировину, основні та допоміжні матеріали, паливо, запасні частини та тару. По-друге, до складу входять витрати на незавершене виробництво та напівфабрикати, які ще не стали готовою продукцією. По-третє, це готова продукція, що зберігається на складі до моменту реалізації. По-четверте, до складу входять грошові кошти в касі та

на рахунках, а також дебіторська заборгованість, яка відображає обсяг коштів, що підлягають отриманню за поставлену продукцію чи надані послуги. У ряді випадків також враховуються короткострокові фінансові інвестиції та інші поточні активи.

Структура оборотних коштів підприємства визначається співвідношенням їх окремих елементів у загальному обсязі обігових активів. Вона формується під впливом низки чинників, таких як галузеві особливості, сезонність виробництва, тривалість операційного циклу, рівень автоматизації та інтенсивності виробництва, політика постачання й збуту, а також фінансові умови господарювання. Наприклад, для підприємств консервної промисловості характерна значна частка запасів сировини і готової продукції в загальній структурі оборотних коштів, що пояснюється сезонністю постачання овочів і фруктів та необхідністю формування резервів готової продукції в міжсезоння.

Раціональна структура оборотних коштів дозволяє досягти високої оборотності капіталу, зменшити потребу в залучених фінансових ресурсах, скоротити витрати на зберігання та обслуговування запасів, а також підвищити платоспроможність підприємства. Водночас надмірна частка одного з елементів, наприклад дебіторської заборгованості чи малоліквідних запасів, свідчить про неефективне використання обігових ресурсів.

Отже, чітке розуміння класифікації, складу та структури оборотних коштів є передумовою для ефективного їхнього управління. Це дозволяє підприємству оптимізувати фінансові потоки, забезпечити гнучке реагування на зміни ринкового середовища, підвищити оборотність активів та забезпечити економічну стійкість у коротко- і середньостроковій перспективі.

1.2. Показники ефективності використання оборотних коштів та фактори, що впливають на їх обіг

Оборотні кошти відіграють ключову роль у забезпеченні безперервності операційного циклу підприємства, підтримці його ліквідності та фінансової стійкості. Для всебічного аналізу залучаються низка показників, які відображають швидкість обороту, рівень закріплення ресурсів, а також тривалість циклу перетворення ресурсів у грошові кошти.

Найважливішим показником ефективності використання оборотних активів є коефіцієнт оборотності, що характеризує кількість повних оборотів, які здійснюють оборотні кошти протягом аналізованого періоду. Чим вищий цей показник, тим ефективніше підприємство використовує свої обігові ресурси, менше коштів відволікається з обігу. Доповненням до нього виступає тривалість одного обороту, яка визначає середню кількість днів, необхідних для завершення повного кругообігу оборотних коштів. Зменшення цього показника свідчить про підвищення ефективності обігу, скорочення часу перетворення витрат у доходи.

Д.Л. Ящук досліджує методи розрахунку показників ефективності використання оборотних коштів в умовах кризи, звертаючи особливу увагу на **коефіцієнти оборотності, тривалість одного обороту і індикатори ліквідності** [16].

В. Юрко у роботі розкриває алгоритми управління запасами, грошовими потоками та дебіторською заборгованістю, зокрема використання **факторного аналізу** для виявлення резервів оптимізації [17].

У монографії **М. Дороніної, Л. Мартюшевої, Д. Горового** викладено методичні підходи до обліку і управління оборотними активами, включно з застосуванням **АВС-аналізу запасів, JIT-підходу і логістичного менеджменту** [18].

А.А. Шаповалов формулює підходи до **аналізу ефективності оборотних коштів**, що включають співвідношення запасів і дебіторки, тривалість обороту, рівень ліквідності [11].

Система аналітичних показників оборотності є невід'ємною складовою діагностики фінансового стану підприємства. Її використання дозволяє виявити вузькі місця у фінансово-господарському механізмі, здійснювати бенчмаркінг із конкурентами та будувати стратегії управління обіговими коштами в динамічному економічному середовищі. Основні аналітичні показники ефективності використання оборотних коштів підприємства систематизовано в таблиці 1.2.

Крім базових показників, у практиці фінансового аналізу використовуються допоміжні коефіцієнти – тривалість обороту дебіторської заборгованості, період обороту запасів, період кредиторської заборгованості. Їх співставлення дозволяє обчислити операційний цикл підприємства – тривалість перетворення вкладених ресурсів у грошовий потік. Оптимізація тривалості операційного циклу є критичною умовою забезпечення фінансової гнучкості та здатності підприємства до інвестування.

Швидкість обігу оборотних коштів є ключовим показником, який характеризує ефективність господарської діяльності підприємства. Від тривалості одного обороту залежить не лише платоспроможність, а й здатність компанії до інвестування, забезпечення гнучкості виробничого процесу та протидії фінансовим ризикам. Цей показник формується під впливом широкого кола внутрішніх і зовнішніх факторів, кожен з яких потребує детального аналізу та управлінського реагування.

До внутрішніх факторів належать ті, що визначаються системою управління підприємства і безпосередньо залежать від рішень менеджменту.

Вплив внутрішніх факторів на швидкість обігу оборотних коштів згруповано у таблиці 1.3.

Таблиця 1.2

Основні аналітичні показники ефективності використання оборотних коштів підприємства

Показник	Формула розрахунку	Особливості
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	Виручка / Середній залишок оборотних коштів	Показує, скільки разів за період обертаються оборотні активи. Чим вищий – тим ефективніше використання.
Тривалість одного обороту, дні	360 / Коефіцієнт оборотності	Дає уявлення про середній цикл обігу. Менша кількість днів свідчить про кращу ліквідність.
Коефіцієнт закріплення оборотних коштів	Середній залишок оборотних коштів / Виручка	Визначає кількість оборотних коштів, необхідних для отримання 1 грн виручки.
Коефіцієнт оборотності запасів	Собівартість реалізованої продукції / Середній залишок запасів	Відображає ефективність управління запасами.
Період обороту запасів, дні	360 / Коефіцієнт оборотності запасів	Показує, скільки днів триває зберігання запасів до їх реалізації.
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Виручка / Середній залишок дебіторської заборгованості	Характеризує швидкість надходження коштів від покупців.
Період погашення дебіторської заборгованості	360 / Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Чим менший період – тим швидше підприємство повертає грошові кошти.
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Собівартість реалізованої продукції / Середній залишок кредиторської заборгованості	Відображає швидкість погашення боргів перед постачальниками.
Операційний цикл	Період обороту запасів + Період дебіторської заборгованості	Чим коротший цикл – тим швидше ресурси повертаються у грошову форму.
Чистий операційний цикл	Операційний цикл – Період погашення кредиторської заборгованості	Визначає реальний час, коли кошти підприємства виведені з обороту.

Джерело: складено автором

Таблиця 1.3

Вплив внутрішніх факторів на швидкість обігу оборотних коштів

Фактор	Суть впливу на обіг	Напрями покращення
Політика закупівель	Надмірні закупівлі сповільнюють обіг через перевищення обсягів запасів	Запровадження систем планування потреб (MRP), погодження із графіком виробництва
Управління запасами	Надлишкові запаси уповільнюють обіг; нестача – порушує виробництво	Застосування системи «just-in-time», регулярна інвентаризація
Дебіторська політика	Відстрочка платежів і великі дебіторські борги знижують ліквідність	Кредитний скоринг клієнтів, автоматизований контроль термінів оплати
Організація документообігу	Повільне оформлення супровідних документів затримує рух товарів і грошей	Автоматизація документообігу, впровадження QR-систем
Планування виробництва	Нерівномірність завантаження потужностей створює надлишкові залишки	Використання ERP для планування змін і навантаження
Управління трудовими ресурсами	Низька продуктивність уповільнює перетворення сировини в готову продукцію	Навчання персоналу, мотивація, автоматизація

Джерело: складено автором

Одним із найважливіших є політика закупівель, яка регулює обсяги, періодичність і умови придбання сировини, матеріалів та комплектуючих. Надмірні закупівлі призводять до накопичення запасів і уповільнення обігу, тоді як оптимізація обсягів закупівель відповідно до реального споживання скорочує час циклу.

Наступним важливим фактором є управління товарно-матеріальними запасами – ефективно застосування методів логістики (наприклад, just-in-time) та технологій автоматизованого обліку дозволяє мінімізувати залишки, уникнути втрат та пришвидшити обіг ресурсів. Дебіторська політика підприємства також є критичним фактором – розширена система відстрочок платежів та неконтрольована дебіторська заборгованість призводять до «заморожування» ресурсів, тоді як жорсткий контроль за термінами оплат і

кредитоспроможністю контрагентів забезпечує швидке повернення грошових коштів.

Вплив зовнішніх факторів на швидкість обігу оборотних коштів згруповано у таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Вплив зовнішніх факторів на швидкість обігу оборотних коштів

Фактор	Суть впливу на обіг	Можливі дії з боку підприємства
Інфляція	Призводить до знецінення коштів і подовження періоду розрахунків зі споживачами	Індексація цін на продукцію, скорочення термінів комерційного кредиту
Логістика (інфраструктура)	Збої в транспортуванні та постачанні уповільнюють перетворення оборотних активів	Співпраця з надійними логістичними партнерами, формування страхових запасів
Курсова нестабільність	Коливання валют впливають на ціни імпортової сировини і строки оплати	Валютне хеджування, контракти з фіксованими умовами постачання
Платоспроможність споживача	Обмеження купівельної спроможності веде до уповільнення реалізації	Адаптація цінової політики, розширення асортименту продукції
Загальна макроекономічна ситуація	Кризові явища у фінансовій системі знижують оборотність капіталу	Диверсифікація ринків збуту, робота з меншими партіями та коротшими циклами
Регуляторна політика	Зміни в оподаткуванні та адмініструванні впливають на швидкість обігу	Своєчасне коригування облікової політики, юридичний аудит контрактів

Джерело: складено автором

У свою чергу, зовнішні фактори не контролюються безпосередньо підприємством, але значною мірою впливають на динаміку оборотних коштів. Зокрема, рівень інфляції змінює вартісні пропорції та може викликати знецінення грошових надходжень, що призводить до затримки платежів, порушення графіків поставок і уповільнення обороту. Логістична інфраструктура, включаючи транспортну доступність, ефективність постачальників та функціонування логістичних ланцюгів, визначає строки постачання сировини та реалізації продукції, а отже, і тривалість оборотного циклу. Нарешті, рівень платоспроможності споживачів формує умови реалізації: за низької купівельної спроможності підприємству доводиться зменшувати обсяги виробництва, продовжувати терміни відтермінування

платежів або знижувати ціни, що негативно впливає на ліквідність та швидкість обігу.

Управління швидкістю обігу оборотних коштів є комплексним завданням, що потребує одночасного впливу на внутрішні процеси та адаптації до змін зовнішнього середовища. Визначення та оцінка впливу кожного з факторів дозволяє обґрунтувати шляхи оптимізації фінансового циклу підприємства, знижуючи фінансові втрати і підвищуючи продуктивність капіталу.

1.3. Методичні підходи до прискорення обігу оборотних коштів та підвищення їх ефективності

У сучасних умовах господарювання ефективне управління оборотними коштами є ключовою передумовою забезпечення фінансової стабільності та ліквідності підприємства. Успішне управління цими активами дозволяє мінімізувати витрати, підвищити оборотність ресурсів, забезпечити своєчасне виконання зобов'язань перед контрагентами та досягти оптимального рівня фінансової гнучкості. З огляду на динамічність зовнішнього середовища, що супроводжується інфляційними процесами, коливанням попиту, порушенням логістичних ланцюгів, особливо в умовах воєнного стану, підприємства мають використовувати сучасні інструменти управління оборотними коштами, які передбачають як стратегічний підхід до формування обсягів і структури активів, так і оперативне реагування на короткострокові виклики.

Г.М. Ножова у своїй праці детально розглядає методологічні підходи до управління оборотним капіталом, наголошуючи, що **оптимізація** структурних елементів оборотних активів – важлива складова стабільного функціонування підприємства [19]. Методика включає класичну нормалізацію та діагностику, що дозволяє визначити резерви вирахування надлишків.

Bieniasz & Gołaś аналізують управління оборотним капіталом у харчовій промисловості, демонструючи: **скорочення тривалості операційного циклу прямо корелює з підвищеною рентабельністю** [20]. Вони також

використовують *multiple regression analysis*, щоб підтвердити позитивний ефект.

Індонезійські дослідники Rachmatullah et al.; Khoiroh & Eka Yudhyan свідчать: оборотність і дебіторка часто мають неоднозначний вплив на рентабельність, що вказує на необхідність корегованого підходу з урахуванням галузевих особливостей [21, 22].

О. Маринович узагальнює методичні підходи до аналізу оборотних активів: включає класифікацію, нормування, діагностику, і рекомендує впровадження КРІ для моніторингу ефекту змін [23].

Дослідження демонструють, що об'єднання класичних методик управління з новітніми технологічними інструментами – шлях, який забезпечує прискорення обігу оборотних коштів і покращення фінансової ефективності. Особливо в харчовій промисловості важливим є емпіричне підтвердження: швидкий обіг капіталу корелює з рентабельністю. Проте необхідно враховувати галузеву специфіку: не всі методи працюють однаково у різних ринкових умовах. Інтеграція факторингових схем, ABC-аналізу, нормування та КРІ створює міцну методологічну основу для практичного впровадження заходів із прискорення обігових активів.

Ефективне управління оборотними коштами є критично важливим завданням для підтримання ліквідності, фінансової стійкості та забезпечення безперервного виробничого циклу підприємства. У сучасних умовах інфляційного тиску, нестабільного попиту та логістичних викликів підприємства змушені застосовувати гнучкі, цифрові та фінансово обґрунтовані інструменти управління складовими оборотного капіталу.

Один з базових напрямів ефективного управління оборотними коштами полягає в раціональному управлінні запасами. Наявність надлишкових запасів призводить до «заморожування» коштів, збільшення витрат на зберігання, ризику псування або морального старіння продукції. У свою чергу, дефіцит запасів загрожує перебоями у виробничому процесі та втратою ринку збуту. Сучасні підходи до управління запасами передбачають

використання автоматизованих систем контролю та прогнозування попиту, моделі оптимального розміру замовлення (EOQ), методи ABC- і XYZ-аналізу, а також застосування стратегій Just-in-Time (JIT), що дозволяють мінімізувати запаси без ризику переривання виробництва. Упровадження ERP-систем забезпечує інтеграцію облікових, логістичних та фінансових процесів, дозволяючи оперативно контролювати стан матеріальних ресурсів і приймати обґрунтовані рішення щодо їх поповнення або вивільнення.

Таблиця 1.5

Сучасні інструменти управління запасами задля прискорення обігу оборотних коштів підприємства

Інструмент	Суть	Переваги
ABC/XYZ-аналіз	Класифікація запасів за цінністю/стабільністю споживання	Оптимізація контролю та пріоритетності управління
Just-in-Time (JIT)	Поставка сировини «вчасно» без накопичення надлишкових запасів	Зменшення складських витрат, уникнення надвиробництва
ERP-системи	Інтегроване управління запасами у реальному часі	Прозорість обліку, автоматичне поповнення, контроль залишків
Безперервне інвентаризаційне управління	Постійне оновлення даних про залишки	Зниження ризику дефіциту або надлишку

Джерело: складено автором

Раціональне управління запасами дозволяє уникнути перевантаження складів, зменшити витрати на зберігання та скоротити заморожений капітал. У сучасній практиці використовуються:

Не менш важливим елементом управління оборотними коштами є управління дебіторською заборгованістю, яка безпосередньо впливає на ліквідність і оборотність капіталу. Надмірна концентрація дебіторської заборгованості може свідчити про слабку кредитну політику підприємства, недостатній контроль за виконанням умов договорів або низьку платоспроможність покупців. До інструментів, що дозволяють ефективно управляти дебіторською заборгованістю, належать встановлення оптимальних

умов розрахунків (строків, знижок за дострокову оплату, штрафів за прострочення), оцінка кредитоспроможності контрагентів, контроль платіжної дисципліни, факторинг, страхування дебіторської заборгованості, використання CRM-систем для моніторингу поведінки клієнтів. Ефективна робота у цьому напрямі дозволяє скоротити тривалість одного обороту дебіторської заборгованості, підвищити фінансову дисципліну клієнтів і забезпечити стабільний приплив грошових коштів.

Таблиця 1.6

**Сучасні інструменти управління дебіторською заборгованістю
зادля прискорення обігу оборотних коштів підприємства**

Інструмент	Суть	Переваги
Кредитна політика	Встановлення умов продажу з відстрочкою платежу	Збільшення обсягу реалізації, при зниженні ризику прострочення
Системи скорингу контрагентів	Оцінка надійності покупців за фінансовими і поведінковими показниками	Профілактика неповернень, запобігання співпраці з ризикованими
Факторинг	Продаж дебіторської заборгованості фінансовій установі	Прискорення отримання коштів, зниження кредитних ризиків
CRM-системи	Автоматизоване управління відносинами з клієнтами	Своєчасне нагадування про оплату, формування персональних умов

Джерело: складено автором

Загалом контроль за дебіторською заборгованістю є запорукою підтримки платоспроможності підприємства.

Управління грошовими коштами як частина оборотного капіталу має на меті забезпечення підприємства необхідними ресурсами для здійснення поточної операційної діяльності, фінансування витрат, обслуговування боргових зобов'язань та інвестування. Одним з інструментів управління грошовими потоками є складання платіжного календаря, що дозволяє планувати та контролювати грошові надходження і витрати, визначати потребу в короткостроковому фінансуванні або вільні залишки для розміщення на депозитах чи в обороті. Упровадження системи казначейства

(treasury management) сприяє централізації управління грошовими потоками, зменшенню операційних ризиків і зниженню витрат на банківське обслуговування. Сучасні підприємства також використовують cash pooling – об'єднання залишків коштів на рахунках групи компаній, що дозволяє ефективно балансувати надлишки та дефіцити грошових ресурсів між структурними підрозділами.

Таблиця 1.7

Сучасні інструменти управління грошовими потоками задля прискорення обігу оборотних коштів підприємства

Інструмент	Суть	Переваги
Бюджетування грошових потоків (Cash Flow Budgeting)	Планування вхідних та вихідних потоків на основі прогнозів	Виявлення дефіцитів, забезпечення платоспроможності
Управління залишками на рахунках	Мінімізація «мертвих» залишків через автоматизацію	Підвищення дохідності через короткострокове інвестування
Казначейські центри	Централізоване управління коштами в холдингових структурах	Підвищення ефективності, узгодженість між підприємствами
Дисконтні моделі оцінки вартості грошей у часі	Пріоритетність платежів з урахуванням часової цінності грошей	Оптимізація графіку оплат, зменшення фінансових втрат

Джерело: складено автором

Інструменти оптимізації структури оборотних активів включають моделювання різних сценаріїв фінансування – використання короткострокових кредитів, комерційного кредиту, лізингу, авансування. Кожне з рішень має бути співвіднесене з рівнем ризику, вартістю капіталу, ліквідністю та горизонтом реалізації цілей. Інструменти фінансового аналізу, такі як аналіз коефіцієнтів оборотності, тривалості одного обороту, коефіцієнта закріплення, коефіцієнта покриття запасів, дозволяють не лише контролювати ефективність використання оборотних коштів, але й формувати обґрунтовані стратегії їх оптимізації.

На сучасному етапі розвитку підприємств особливого значення набувають інформаційні технології як інструмент управління оборотними

коштами. CRM- та ERP-системи, аналітичні платформи Business Intelligence (BI), автоматизовані бухгалтерські програми дають змогу об'єднати всі процеси в єдине управлінське середовище, скорочуючи час обробки даних, зменшуючи людський фактор і підвищуючи точність рішень. Наприклад, використання хмарних сервісів дозволяє підприємству в реальному часі контролювати залишки на складах, стан дебіторської заборгованості, обсяги грошових потоків та інші важливі показники, що забезпечує оперативність управлінських рішень.

Загалом, ефективне управління оборотними коштами вимагає комплексного підходу, що поєднує стратегічні та тактичні інструменти. Досягнення оптимального балансу між рівнем запасів, дебіторською заборгованістю та грошовими коштами є запорукою підтримання ліквідності, зменшення витрат та підвищення конкурентоспроможності підприємства. Сучасні інструменти управління, що базуються на аналітичному підході, цифровізації та інтеграції бізнес-процесів, стають незамінними для підприємств, які прагнуть досягти стійкого розвитку в умовах постійних економічних змін.

Сучасні інструменти управління оборотними коштами орієнтовані на максимальну ефективність за рахунок цифровізації, прогнозування та адаптації до змін зовнішнього середовища. Комплексне застосування технологій ERP, CRM, факторингових схем та інструментів бюджетування дозволяє скоротити заморожений капітал, покращити ліквідність і підвищити прибутковість діяльності підприємства. Раціональне поєднання управління запасами, дебіторською заборгованістю та грошовими потоками є основою стратегічної стійкості в умовах ринкової невизначеності.

Якщо потрібно, можу також скласти окрему аналітичну таблицю щодо ризиків або KPI управління оборотними коштами.

Підвищення оборотності обігових активів є одним із ключових завдань фінансового менеджменту підприємств харчової промисловості, оскільки від швидкості обігу залежать ліквідність, прибутковість та ефективність

використання ресурсів. Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду дозволяє виокремити низку практик, які сприяють оптимізації управління оборотними коштами з урахуванням галузевої специфіки.

Зарубіжний досвід демонструє високий рівень автоматизації процесів управління обіговими активами, впровадження цифрових платформ і використання логістичних стратегій «точно вчасно» (Just-in-Time, JIT). Наприклад, у США та країнах ЄС харчові компанії широко використовують ERP-системи для інтегрованого управління запасами, планування закупівель, контролю за дебіторською заборгованістю та прогнозування грошових потоків. Компанії на кшталт *Nestlé*, *Unilever*, *Kraft Heinz* застосовують моделі знижень за дострокову оплату, факторинг, контроль за простроченою заборгованістю, а також жорстко регламентують обсяги залишків сировини й продукції, аби уникати перевитрат і зменшити час одного обороту [24, 25].

В європейській практиці також поширені підходи до гнучкого управління запасами, включно з автоматичними замовленнями постачальникам через інтеграцію систем. Наприклад, у Німеччині середні переробні підприємства активно впроваджують технології штучного інтелекту для прогнозування попиту, що зменшує ризики надвиробництва й знижує витрати на зберігання.

Вітчизняний досвід, зокрема в Україні, поки що демонструє нижчий рівень автоматизації та гнучкості управління обіговими активами, але в останні роки спостерігається позитивна динаміка. Провідні підприємства харчової галузі, такі як *МХП*, *Наша Ряба*, *Кернел*, *Оболонь*, активно інвестують у цифрову трансформацію, зокрема впроваджують системи обліку сировини в реальному часі, оптимізують графіки постачань та запускають елементи MRP (планування потреб у матеріалах) [26-28]. При цьому особливу увагу приділяють зменшенню тривалості одного обороту через раціоналізацію логістичних маршрутів, впровадження крос-докінгу та збільшення частки прямих контрактів із мережами.

У контексті дебіторської заборгованості українські підприємства використовують передоплати, обмеження кредитних лімітів та перевірку клієнтів через аналітичні платформи (зокрема, через *YouControl*, *Opendatabot*). В умовах воєнного часу також поширюються практики перенесення обсягу відповідальності за оборотність на контрагентів через контракти з жорсткими умовами виконання.

Загалом, спільною тенденцією для вітчизняних і зарубіжних підприємств є перехід до цифрових рішень і прозорих моделей контролю. Успішні кейси передбачають не лише технічну модернізацію, але й удосконалення політик управління, залучення кваліфікованого персоналу до аналітики руху обігових коштів та орієнтацію на гнучке реагування на зміни ринку.

Таким чином, адаптація кращих зарубіжних практик – з урахуванням національних особливостей, логістичних викликів та правового поля – є необхідною умовою для українських харчових підприємств, які прагнуть підвищити ефективність використання оборотних активів та забезпечити конкурентоспроможність на внутрішньому й зовнішньому ринках.

Актуальні напрямки прискорення обігу оборотних коштів та підвищення їх ефективності на консервному підприємстві систематизовано в таблиці 1.8.

Таблиця 1.8

Актуальні напрямки прискорення обігу оборотних коштів та підвищення їх ефективності на консервному підприємстві

№	Напрямок удосконалення	Механізм реалізації	Очікуваний ефект
1	Оптимізація запасів	Впровадження систем автоматичного поповнення складів (MRP, ERP)	Зменшення надлишкових запасів, прискорення обігу сировини
2	Скоординована закупівельна політика	Довгострокові контракти з постачальниками, знижки за обсяг та передоплату	Зниження закупівельних цін, підвищення гнучкості фінансових потоків
3	Вдосконалення логістики	Впровадження зонування складів, крос-докінг, оптимізація маршрутів транспортування	Скорочення часу поставок, зниження логістичних витрат
4	Управління дебіторською заборгованістю	Використання обмежених кредитних лімітів, факторинг, бонуси за дострокову оплату	Прискорення надходження коштів, зменшення ризику неплатежів
5	Автоматизація документообігу	Впровадження цифрових платформ для формування і передачі документів	Прискорення облікових процедур, зменшення затримок
6	Раціоналізація виробництва	Планування виробництва згідно з прогнозованим попитом	Зниження надвиробництва і складських залишків
7	Удосконалення управління грошовими потоками	Бюджетування грошових коштів, управління платіжним календарем	Забезпечення платоспроможності, уникнення касових розривів
8	Контроль тривалості обороту	Регулярний аналіз коефіцієнтів оборотності і тривалості одного обороту	Виявлення «вузьких місць» і розробка коригувальних дій
9	Мотивація персоналу до економії ресурсів	Система преміювання за ефективне використання матеріалів і часу	Зменшення втрат і непродуктивних витрат
10	Стратегічна цифровізація обігових процесів	Інтеграція облікових, виробничих і логістичних процесів у єдину цифрову систему	Підвищення прозорості управління, зменшення ручної обробки

Джерело: складено автором

У таблиці представлено ключові напрями, що дозволяють істотно прискорити обіг оборотних коштів на консервному підприємстві. Як видно, більшість із них пов'язані з інтеграцією сучасних управлінських і цифрових інструментів, орієнтованих на зменшення часу зберігання, обробки,

транспортування та реалізації продукції. Особливо важливими є оптимізація закупівель та логістики, що дозволяє скоротити період обороту запасів.

Управління дебіторською заборгованістю – ще один критичний напрям, адже затримки з надходженням коштів можуть зупинити цикл обігу. Ефективне використання факторингу та обмежень за кредитом допомагає підтримувати обіговість без зайвих ризиків. Водночас внутрішні резерви, пов'язані з цифровізацією документообігу та підвищенням виробничої дисципліни, забезпечують стійке підвищення продуктивності та ефективності використання оборотних активів.

Загалом, системна реалізація вказаних заходів сприятиме формуванню стабільної моделі управління оборотними коштами, що забезпечить гнучкість, швидкість реагування та зниження собівартості продукції. Це особливо актуально для підприємств консервної галузі, де сезонність і логістика мають критичний вплив на ефективність.

Висновки до розділу 1

Оборотні кошти – це вартісна форма капіталу, спрямована на забезпечення процесу виробництва і обороту. Поняття «оборотні кошти», «оборотні активи» та «оборотний капітал» мають різне наповнення та призначення і не можуть бути тотожними. Оборотні активи включають не лише запаси матеріалів і продукції, але й гроші, дебіторку та фінансові інвестиції.

Правильний розподіл та управління такими активами забезпечують платоспроможність, ліквідність, ритмічність виробництва та продажу, **а також** знижують собівартість і підвищують прибутковість.

Оборотні кошти відіграють критично важливу роль у забезпеченні безперервності виробничого процесу, ліквідності та фінансової стійкості підприємства. Основними показниками їх ефективного використання є коефіцієнт оборотності, тривалість одного обороту, операційний цикл та коефіцієнти, що характеризують обіг запасів і дебіторської заборгованості.

Управління оборотними коштами потребує врахування як внутрішніх (організація закупівель, запасів, дебіторської політики), так і зовнішніх факторів (інфляція, логістика, макроекономічна нестабільність). Сучасні підходи акцентують увагу на цифровізації обліку, автоматизації документообігу, впровадженні ERP та CRM систем. Актуальними є методики оптимізації запасів (JIT, ABC-аналіз), управління дебіторською заборгованістю (факторинг, скоринг), а також інструменти управління грошовими потоками (казначейство, cash pooling). Вітчизняна практика поступово наближається до міжнародних стандартів управління, зокрема в харчовій промисловості, де актуальним є комплексний контроль над усіма етапами кругообігу ресурсів.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПРАТ ВО «ОДЕСЬКИЙ КОНСЕРВНИЙ ЗАВОД» ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ З ВИРОБНИЦТВА ПЛОДООВОЧЕВИХ КОНСЕРВІВ

2.1. Аналіз стану, проблем та перспектив підприємств з виробництва плодоовочевих консервів

Український ринок плодоовочевих консервів має значну історію, сильну сезонну залежність та порівняно невеликий нинішній обсяг у порівнянні з піковими роками. Сегментація та основні виробники створюють фундамент для подальшого розвитку, а геополітичні та економічні виклики спонукають до інновацій.

Плодоовочеві консерви відносяться до продуктів тривалого зберігання, які не потребують холодильного зберігання. Вони включають мариновані овочі, джеми та варення, томатні пасти, соки, нектари, заморожені або у власному соці, а також гарячі соуси й пюре. Такі продукти відіграють стратегічну роль у системах критичного забезпечення – армії, гуманітарних програмах, держрезерві, а також у раціоні домогосподарств під час кризи або заміни сезонної продукції. У воєнний час ці консерви стають ключовим елементом продовольчої безпеки як на рівні держави, так і локальних громад. Захищений термін зберігання, можливість швидкого харчування та порційної упаковки роблять їх затребуваними навіть серед військових.

Аналіз ринку плодоовочевих консервів України 2020-2024 підтверджує значущість сегменту для харчової промисловості. У 2024 році загальна кількість випущеної продукції включала понад 400 товарних позицій, з них найпоширенішими були овочеві консерви, фруктові продукти, соки та нектари [29].

На рис. 2.1 показано динаміку виробництва овочевої консервації в Україні у вартісному вираженні за період з 2021 року до перших трьох місяців 2024 року.

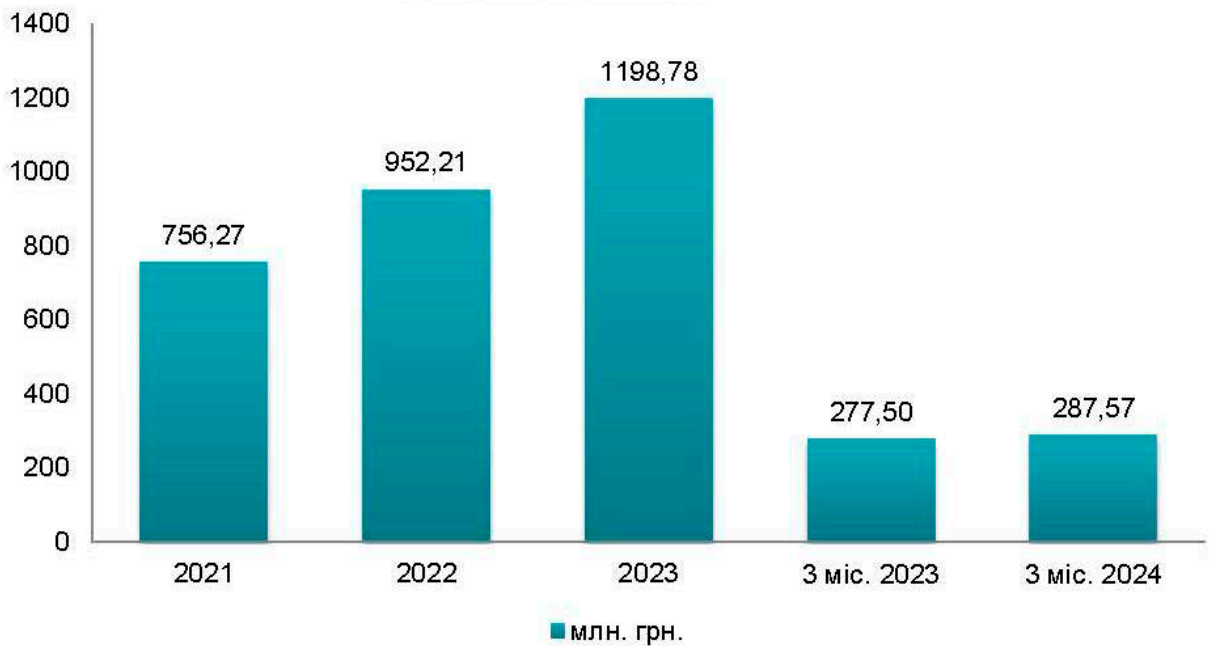

Рис. 2.1. Динаміка виробництва овочевої консервації в Україні в 2021 - 3 міс. 2024 рр., в вартісних показниках, млн грн [30]

У 2021-2023 роках спостерігалось стабільне зростання обсягів виробництва: з 756,27 млн грн у 2021 році до 1198,78 млн грн у 2023 році, що свідчить про активізацію виробництва, попри складні макроекономічні умови. Проте, якщо порівняти перші три місяці 2023 та 2024 років, то зростання незначне – лише на 10,07 млн грн (з 277,50 до 287,57 млн грн), що може свідчити про стабілізацію або навіть початок уповільнення темпів росту [30].

Загалом графік вказує на позитивну динаміку у 2021-2023 роках та обережне зростання на початку 2024 року.

Український ринок консервованої продукції, попри зовнішньоекономічні й внутрішні виклики, демонструє високий рівень адаптивності та стійкості. Аналіз сучасного стану галузі засвідчує, що частка вітчизняної продукції у структурі споживання залишається домінуючою – близько 65–70% продажів овочевих консервів у мережевій торгівлі припадає саме на українських виробників. Це зумовлено не лише економічними чинниками, а й культурно-смаковими уподобаннями споживачів, які традиційно надають перевагу знайомим рецептурам і місцевій сировині. Імпортна продукція, представлена переважно фруктами, що не вирощуються

в Україні (ананаси, манго, оливки), доповнює асортимент, але не витісняє вітчизняні товари, зберігаючи характер нішевої пропозиції.

У 2023 році ринок консервованих продуктів в Україні зазнає впливу низки чинників, які визначають його поточну динаміку та особливості попиту. Одним із ключових є скорочення кількості споживачів на тлі мобілізації та масштабної міграції: станом на початок 2024 року чисельність наявного населення оцінюється в межах 28-29 мільйонів осіб. Водночас спостерігається суттєве зростання інтересу до довготривалого зберігання продуктів, зокрема консервів, що обумовлено ризиками енергетичних обстрілів, воєнною ситуацією та досвідом блекаутів – понад 80% українців мають запаси їжі вдома, з яких 58% регулярно їх оновлюють [31].

Експорт консервованих овочів у воєнних умовах скоротився приблизно на 10-15%, що зумовлено переглядом зовнішньоекономічних контрактів і частковою втратою основних ринків збуту. Це, своєю чергою, призвело до перенасичення внутрішнього ринку та переорієнтації виробників на внутрішнього споживача. Нестабільність у забезпеченні свіжими овочами, ускладнена логістичними труднощами, також посприяла збільшенню попиту на перероблену продукцію, особливо на фоні державної та донорської підтримки через грантові програми розвитку переробки.

Ринок реагує на зміну споживчих уподобань: українці дедалі частіше обирають продукцію вітчизняного виробництва через девальвацію гривні та зниження купівельної спроможності. Виробники, своєю чергою, активно впроваджують нові лінійки продукції, зокрема з інноваційною упаковкою та удосконаленими смаковими характеристиками. Набувають популярності консерви під власними торговими марками великих торговельних мереж, таких як АТБ і Сільпо. Після падіння ринку NoReCa у 2022 році відбувається його поступове відновлення, хоча загальна відвідуваність залишається нижчою за довоєнний рівень.

Водночас консервовані продукти зберігають високу актуальність як важливий елемент харчування військовослужбовців, зокрема на фронті, що

підтримується як державними закупівлями, так і волонтерськими ініціативами. У той же час виробники стикаються з низкою системних труднощів.

На рис. 2.2 показано структуру ринку овочевих консервів України за результатами 2023 року на основі натуральних показників.

Рис. 2.2. Частки основних операторів ринку овочевої консервації в Україні в 2023 році, в натуральних показниках, % [30]

Діаграма ілюструє структуру ринку овочевих консервів України за результатами 2023 року на основі натуральних показників (тобто фізичних обсягів продукції), і дозволяє оцінити концентрацію виробництва серед провідних гравців.

Найбільшу частку на ринку займає «Віджи Продакшн» – 27,5%, що свідчить про його лідерство у галузі. Такий високий результат може бути зумовлений широким асортиментом, наявністю сучасних виробничих потужностей та активною дистрибуцією, зокрема в рамках рітейлу та HoReCa.

На другому місці знаходиться ФГ «Чудова марка» з часткою 19,2%. Цей виробник продемонстрував стабільне утримання позицій за рахунок популярності бюджетних лінійок консервів, орієнтованих на внутрішній попит у період економічної нестабільності.

«Консерваторія» (8,8%) та Ніжинський консервний завод (7,6%) розташувались на третьому та четвертому місцях відповідно. Обидва виробники активно працюють у середньому і преміум-сегментах, зокрема в нішах маринованих овочів та делікатесних закусок. Ніжинський завод має ще й вагому історичну репутацію та розвинену логістику.

Подальші позиції займають Натура Фудс (5,5%) і Південьагропереробка (2,2%), що спеціалізуються на сезонному консервуванні, зокрема томатної та кабачкової продукції. Вони мають потенціал для розвитку завдяки вигідному розташуванню в регіонах з високим аграрним потенціалом.

Менші частки ринку мають:

- ДП «Столичне» – 2,2%
- Натура Продукт – 2,1%
- ПК «Херсон» – 1,8%
- Корадо – 1,8%

Водночас сукупна частка інших виробників становить 21,4%, що свідчить про наявність великої кількості малих і середніх переробників, які обслуговують локальні ринки або працюють під приватними торговими марками торговельних мереж.

Ринок є помірно концентрованим – два найбільші гравці охоплюють майже 47% обсягів, що дозволяє їм диктувати умови національним ритейлерам. Існує потенціал для укрупнення виробників через кластеризацію, кооперацію або злиття підприємств для ефективнішої конкуренції з лідерами.

Ця структура ринку формує підґрунтя для державної підтримки малих підприємств та одночасно вимагає від основних операторів постійної інноваційної активності для утримання ринкових позицій.

Одним із ключових викликів став дефіцит скляної тари, спричинений знищенням Гостомельського заводу «Ветропак» під час бойових дій. Відновлення його роботи лише у 2023 році частково зняло напругу, однак проблема залишилася актуальною.

Крім того, суттєве зростання тарифів на електроенергію, а також подорожчання комплектувальних елементів (кришки, упаковка) призвело до зростання собівартості продукції. У цих умовах конкуренція з імпортними томатними пастами з Ірану та Китаю, які пропонуються за значно нижчими цінами, знижує рентабельність українського виробництва.

Окрему загрозу становить географічна вразливість підприємств, розміщених у прифронтових регіонах, зокрема в Миколаївській та Херсонській областях. Вони змушені зменшувати обсяги виробництва через безпекові та логістичні обмеження. Натомість підприємства в Одеській, Закарпатській та частково у центральній Україні демонструють динамічну адаптацію – нарощують обсяги, модернізують виробництво та освоюють нові ринки. Важливим напрямом пристосування стала заміна скляної тари на альтернативні види упаковки, зокрема вакуумну плівку та багат шарові матеріали, що дозволяє економити до 20–30% витрат і водночас задовольняти потреби військових замовлень, які залишаються стабільним каналом реалізації.

Отже, незважаючи на зовнішні ризики та обмеження, українська консервна промисловість зберігає конкурентоспроможність на внутрішньому ринку та поступово формує передумови для розширення експортного потенціалу. Підприємства галузі впроваджують технологічні інновації, диверсифікують логістичні маршрути та адаптуються до змін споживчого попиту, що свідчить про високий рівень їхньої гнучкості та стратегічної орієнтації на стійкий розвиток в умовах турбулентності.

Галузь охоплює кілька основних сегментів:

- овочеві консерви – огірки, помідори, капуста, кукурудза, гриби, перець, буряк;
- фруктові консерви та варення – абрикоси, яблука, вишня, персики, джеми та пасти;
- соки, нектари та пюре – фруктові та томатні;
- томатні пасти та соуси, часто локального виробництва.

Найбільший обсяг припадає на овочеві консерви – понад 60 %, фруктові й джеми – 15–20 %, сік – 20–25 % [32]. У структурі споживання спостерігається зростання попиту на соки та нектари, що обумовлено попитом на здорове харчування та нові смаки.

В Україні сформувалася певна регіональна спеціалізація у виробництві плодоовочевих консервів. Так, переробні підприємства Центрального та Західного регіонів зосереджені переважно на виробництві фруктових консервів, тоді як Південний регіон спеціалізується на випуску томатної продукції. Значну частку в структурі національного виробництва овочевих консервів займає продукція підприємств Одеської та Миколаївської областей. Зокрема, близько 16% загального обсягу українського ринку овочевої консервації припадає на Одеську область, а приблизно 7% – на Миколаївську. Провідними виробниками в цих регіонах є ПРАТ Виробниче об'єднання «Одеський консервний завод», що забезпечує понад 70% регіонального виробництва, а також компанія «Сандора» та ЗАТ «Вознесенський консервний завод» у Миколаївській області [33].

Загалом, основними гравцями ринку консервної продукції в Україні виступають такі підприємства [34].:

- Компанія «Чумак» (ТМ «Чумак») – спеціалізується на консервуванні овочів, виробництві соків та іншої продукції плодоовочеконсервної галузі;
- Група компаній «Верес» (ТМ «Верес»), що об'єднує Канівський, Черкаський, Хмельницький та Мукачівський заводи – зосереджена на виробництві овочевих консервів;
- ВАТ Виробниче об'єднання «Одеський консервний завод» (ТМ «Господарочка») – виготовляє широкий асортимент овочевих і плодівих консервів, соків, пюре, кетчупів, халви та рибних консервів;
- ТОВ «Ніжинський консервний комбінат» (ТМ «Ніжин») – виробляє овочеву консервацію, соуси, соки, соління;

– ВАТ «Вінницький консервний завод» (ТМ «VinCan») – займається випуском овочевих та фруктових консервів, варення, повидла, джемів, рибних і м'ясних консервів, томатних соусів та кетчупів;

– Компанія «Сандора» (ТМ «Sandora»), до складу якої входять завод у Херсонській області та два виробничих комплекси у Миколаївській – є провідним виробником широкого асортименту соків з плодів і ягід;

– ПрАТ «Одеський консервний завод дитячого харчування», що входить до сокового холдингу «Вітмарк-Україна» (ТМ «Jaffa», «Наш сік», «Просто фрукти», «Джусік») – є одним із найбільших в Україні підприємств з виробництва дитячого харчування. Зокрема, соки цього заводу в білій упаковці займають понад 14% національного ринку соків;

– ДП «ВКС-Соки» (ТМ «Смак», Ніжинський ГМЗ) – спеціалізується на виробництві соків за доступною ціною для масового споживача;

– Консервний завод «Іллічівський» та компанія «Вінні», які виготовляють соки з натуральної сировини.

Український ринок плодоовочевих консервів характеризується як регіональною концентрацією виробництва, так і домінуванням великих підприємств з широкою продуктовою лінійкою та розвиненою торговельною інфраструктурою.

Сезонність – ключовий фактор: концентрація виробництва відбувається влітку – з липня по вересень. Липень–серпень є «високим сезоном» збору плодово-овочевої сировини; споживання зосереджується на зиму, що позначається на графіку виробництва: від максимальних показників у літні місяці до спадів після травня. Коливання врожайності напряму впливають на обсяги консервування.

Сучасна переробка плодоовочів в Україні активно адаптується до європейських стандартів. Все більше підприємств впроваджує сертифікацію і системи безпечності на зразок HACCP, ISO 22000, BRC/IFS, що необхідно для конкурентоспроможного експорту. Цей тренд особливо помітний у компаній,

що орієнтовані на ринки ЄС, який вимагає чіткої доказової бази щодо безпеки харчових продуктів.

Оновлення технологічного обладнання – окрема стратегічна інвестиція. Модернізація ліній стерилізації, фасування (включно з варіантами «без ключа»), сортування, герметизації та введення ERP-систем – все це дозволяє підвищити якість продукції й зменшити втрати ресурсів. Частина підприємств рухається в напрямі натуральної та органічної продукції – наприклад, томати, огірки, бобові – що підтверджує загальносвітову тенденцію зростання органіки зі щорічним CAGR ~14 % у світі [35].

Державна підтримка полягає в грантах на модернізацію, консалтингу та цифрових заходах (наприклад, «Органікшкола») [35]. Проте доступ до сертифікаційних лабораторій в регіонах лишається обмеженим, що гальмує формальні процедури на сільських підприємствах.

Україна демонструє успіхи в експорті плодоовочевих консервів – особливо томатної продукції. За даними IndexBox, до 46 % експорту припадає на Польщу, Великобританію, Ізраїль, Литву та Канаду [36]. У 2020 році країна експортувала понад 65,8 тис. тонн перероблених помідорів, що свідчить про закріплення позицій на ринку ЄС.

Імпорт займає лише $\approx 30\%$ ринку й представлений переважно готовими делікатесами: пюре, соки, соуси з Італії, В'єтнаму, Туреччини, Молдови [36]. Це створює нішу для розвитку локального виробництва готових продукцій із доданою вартістю.

Війна і регіональна нестабільність можливі джерела ризиків. Органічний сектор втратив 38 % площ, а загалом ринок скоротився на 30 % з 2022 по 2023 рік [35].

Енергетична залежність – ще одна проблема: підготовка до енергозбоїв потребує інвестицій і планів страхування ризиків. Конкуренція з дешевим імпортом додає ризику для невеликих виробників.

Перспективи та стратегічні шляхи

1. Зростання частки органічної продукції: регіональні виробники можуть отримати доступ до грантових програм і створити нішу на преміальних ринках ЄС/США .
2. Модернізація виробництва: впровадження стандартів BRC/IFS і інвестиції у фасувальні лінії.
3. Кластерна модель: об'єднання ферм, переробників, лабораторій; приклади: локальні «органікхаби» [37].
4. Цифровізація постачання/продажів: використання e-commerce, B2B-платформ, просування через онлайн-магазини.
5. Експортна диверсифікація: просування консервів у країнах Західної Африки, а також Азії, вихід на ринки, вільні від санкцій.

Ринок плодоовочевих консервів України має потужний потенціал, але потребує цілеспрямованого розвитку технологій, оновлення стандартів, модернізації та скорочення логістичних бар'єрів. Завдяки міжнародним інвестиціям, органічним сертифікаціям та кластерному підходу до інфраструктури перебування галузь має всі шанси стати конкурентоспроможною як на внутрішньому, так і на експортному ринку.

Попри складні умови функціонування, пов'язані із воєнними діями, порушенням логістики, нестачею інвестицій та сертифікаційних бар'єрів, галузь демонструє адаптивність і прагнення до зростання.

Зростаючий інтерес спостерігається до органічної та натуральної продукції, зокрема серед споживачів країн ЄС. Це створює нішу для дрібних і середніх переробників, які можуть використовувати локальну сировину, впроваджувати НАССР і відповідні європейські сертифікати.

Консервна промисловість України забезпечує не лише внутрішній попит, а й виступає важливим джерелом експортної виручки, зокрема завдяки стабільному попиту на томатну та овочеву продукцію з боку країн Європейського Союзу, Канади, Великої Британії, Ізраїлю, а також потенційних ринків Африки та Азії. Проте ефективний розвиток галузі стримується низкою інфраструктурних проблем: застарілим технологічним

обладнанням, нестачею кваліфікованих кадрів, відсутністю доступу до сертифікованих лабораторій для забезпечення контролю якості.

Поряд із цим, в умовах зниження купівельної спроможності населення в Україні зберігається стабільний попит на продукцію економ-сегменту, що підтримує базове навантаження на виробничі потужності. Одним із перспективних напрямів розвитку галузі є створення кластерів та кооперативів, які дозволяють оптимізувати витрати та покращити якість готової продукції за рахунок ефекту масштабу та об'єднання зусиль малих виробників. Водночас активізація державної підтримки у вигляді субсидій, пільгових кредитів на енергоефективність та програм стимулювання експорту може стати потужним імпульсом для модернізації виробництва.

Рекомендується на макrorівні запровадити цільові програми підтримки малого переробного бізнесу, забезпечити грантове фінансування сертифікації НАССР/BRC та розвивати інфраструктуру для виходу на зовнішні ринки. Для самих підприємств першочерговим є впровадження сучасного енергоефективного обладнання, зокрема теплових насосів, сонячних панелей та технологій рекуперації, а також автоматизація фасувальних та стерилізаційних процесів. З освітньої точки зору необхідним є розвиток кадрового потенціалу через спеціалізовані програми для технологів-консервщиків і підвищення обізнаності серед місцевих виробників щодо стандартів якості та сертифікації, що стане основою для сталого розвитку галузі.

2.2. Техніко-економічна характеристика та перспективи розвитку ПрАТ ВО «Одеський консервний завод»

«Одеський консервний завод» (ПАТ «ОКЗ») є одним із найстаріших та найавторитетніших підприємств харчової промисловості на території України, яке має понад сторічну історію. Завод був заснований у 1919 році в місті Одеса – великому промисловому, портовому та культурному центрі Південної України. Його створення стало відповіддю на зростаючі потреби населення у

збереженні сільськогосподарської продукції та забезпеченні продовольчої безпеки [38].

Упродовж ХХ століття Одеський консервний завод неодноразово модернізувався відповідно до вимог часу. За радянських часів підприємство стало одним із провідних консервних заводів СРСР, випускаючи велику кількість продукції як для внутрішнього ринку, так і на експорт. Після розпаду Радянського Союзу підприємство, попри складні економічні умови перехідного періоду, зуміло не лише зберегти виробництво, а й активізувати інвестиційну діяльність, модернізувати технологічне обладнання та адаптуватися до умов ринкової економіки.

Особливої уваги заслуговує той факт, що ОКЗ є одним із небагатьох в Україні заводів, які зберегли спадковість виробництва, традиції якості та водночас ввели сучасні системи менеджменту. Це дозволило заводу зайняти гідне місце на ринку харчової продукції не тільки в Україні, але й за її межами.

Сьогодні ПрАТ «Одеський консервний завод» є високотехнологічним підприємством, яке функціонує за принципом повного циклу виробництва – від переробки сировини до пакування готової продукції. Завод має чотири основні виробничі комплекси, які розміщені на території Одеської області. На підприємстві працює близько 800 висококваліфікованих працівників, що свідчить про масштаб і організаційну складність виробництва.

Технологічна база ОКЗ постійно оновлюється відповідно до вимог часу. Виробництво оснащене сучасними автоматизованими лініями, що дозволяє здійснювати процес переробки сировини з мінімальним втручанням людини, що в свою чергу гарантує стабільність якості та дотримання санітарно-гігієнічних норм. Сировинна база підприємства формується як за рахунок власних аграрних господарств, так і через кооперацію з фермерськими господарствами регіону, що забезпечує свіжість та високу якість продукції.

Особливу увагу на заводі приділяють контролю якості. На кожному етапі виробничого процесу проводяться лабораторні дослідження, починаючи з надходження сировини, її сортування, технологічної обробки, і завершуючи

контролем готової продукції перед її пакуванням та відвантаженням. Завдяки цим заходам підприємство має сертифікати якості, визнані не тільки в Україні, але й в країнах ЄС та СНД. Крім того, ОКЗ активно впроваджує міжнародні стандарти управління безпечністю харчових продуктів (НАССР, ISO), що підвищує його конкурентоспроможність на міжнародному ринку.

Асортимент продукції ПрАТ «Одеський консервний завод» є надзвичайно широким і різноманітним, що дає змогу задовольнити смаки та потреби найвибагливіших споживачів. Підприємство випускає продукцію під добре відомими торговельними марками, такими як: «Господарочка», «Союз-Агро» та «Союз морів».

Основні категорії продукції:

1. Консервовані овочі – одна з ключових лінійок підприємства. У ній представлені такі продукти як: баклажани, зелений горошок, овочеві ікри, кабачки, цукіні, кукурудза, овочеві мікси, закуски, салати, огірки, болгарський перець, помідори, томатна паста та пюре, квасоля, цвітна капуста, капуста квашена тощо. Вся овочева продукція виготовляється без використання консервантів, завдяки чому зберігаються її смакові та поживні властивості.

2. Соняшникова халва – виготовляється за класичними технологіями з натурального насіння соняшнику. Продукт реалізується у різних форматах фасування: по 200 грамів, 1 кг, а також у великих упаковках до 4 кг, що дозволяє її застосування у сфері HoReCa.

3. Рибні консерви – ще одна важлива категорія продукції, яка випускається під маркою «Союз морів». До складу входять шпроти в олії, шпроти в томатному соусі, сардини, балтійський оселедець, карась, рибні салати та закуски. Сировина для рибних консервів відбирається виключно з екологічно чистих районів Чорного та Азовського морів.

4. Соки, нектари та морси – виготовляються виключно з натуральних фруктів та ягід, без додавання штучних ароматизаторів та барвників. Напої характеризуються високим вмістом вітамінів та органічних кислот.

5. Кетчупи та соуси – виготовляються з натуральної томатної пасти, із додаванням спецій та приправ.

6. Заморожені продукти – новий напрямок діяльності заводу, який передбачає виробництво заморожених овочів, ягід та сумішей. Такі продукти фасуються в зручну тару для торгівлі або реалізуються ваговим способом.

ОКЗ також самостійно виготовляє контейнери та пакування, що дозволяє забезпечити безперервність виробничого процесу та контролювати якість упаковки, яка відіграє важливу роль у збереженні свіжості продукції.

У стратегічному плані ПрАТ «Одеський консервний завод» активно орієнтується на розширення міжнародного ринку збуту. На сьогоднішній день продукція підприємства вже експортується до понад 20 країн світу, включаючи країни ЄС, Південно-Східної Азії, Близького Сходу та Північної Америки. Основними партнерами є міжнародні торговельні мережі, гуртові покупці, а також великі дистриб'ютори харчової продукції.

Задля посилення своїх позицій на міжнародних ринках, підприємство продовжує інвестувати у модернізацію виробництва, впровадження енергоощадних технологій та цифрових систем управління логістикою. У планах керівництва – будівництво нового логістичного центру та розвиток електронної платформи для замовлень B2B.

ПрАТ «Одеський консервний завод» є прикладом успішної адаптації класичного українського підприємства до умов сучасної глобалізованої економіки. Поєднуючи багаторічні традиції якості з інноваційним підходом до виробництва, підприємство продовжує зміцнювати свої позиції на внутрішньому і зовнішньому ринках, забезпечуючи українських та іноземних споживачів якісною та безпечною харчовою продукцією. Його досвід є цінним прикладом для інших підприємств агропромислового комплексу України, що прагнуть стати конкурентоспроможними гравцями на світовому ринку.

2.3. Діагностика внутрішнього середовища та обігу оборотних коштів підприємства

Джерелом інформації для проведення аналізу є фінансова звітність підприємства за 2023 і 2024 рр., а також дані офіційного сайту підприємства [38-40].

Для аналізу обсягу випуску продукції в натуральному і вартісному вираженні складаємо таблицю 2.1.

Таблиця 2.1

Аналіз динаміки чистого доходу від реалізації продукції ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»

Показники	2023 рік	2024 рік	Відхилення	
			абсолютне	відносне
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) в діючих оптових цінах підприємства, тис. грн.	119 909,0	139 879,0	19 970,0	16,7
у порівнянних цінах, тис. грн.	119 909,0	122 593,3	2 684,3	2,2

Джерело: складено автором

У 2024 році чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у діючих оптових цінах підприємства суттєво зменшився як у діючих, так і в порівнянних цінах. У діючих оптових цінах підприємства обсяг продукції скоротився з 504 124,0 тис. грн у 2023 році до 430 918,0 тис. грн у 2024 році, що становить абсолютне зменшення на 73 206,0 тис. грн або 14,5%. Це свідчить про зниження номінальної вартості виробленої продукції, яке може бути наслідком зменшення фізичного обсягу виробництва або корекції цінової політики підприємства.

У порівнянних цінах, що враховують вплив інфляції, обсяг виробленої продукції зменшився ще більш суттєво – на 126 457,0 тис. грн, або 25,1%. Такий показник свідчить про реальне, а не лише номінальне скорочення виробництва, що може бути пов'язано як із погіршенням кон'юнктури ринку, зниженням попиту, так і з внутрішніми проблемами підприємства – такими як технічна застарілість обладнання, зниження продуктивності або кадрові обмеження.

Падіння обсягів виробництва в порівнянних цінах на чверть також може вказувати на втрату частки ринку або наявність кризових тенденцій у виробничому циклі підприємства. Така ситуація потребує проведення глибокого внутрішнього аудиту щодо причин зниження виробничої активності та розробки комплексу заходів з відновлення стабільності: зокрема, інвестування в оновлення виробничих потужностей, диверсифікації асортименту, посилення маркетингової політики та розширення каналів збуту.

Таблиця 2.2

Структура витрат на виробництво продукції

Елементи витрат	Абсолютне значення, тис. грн		Структура, %		Відхилення	
	2023 рік	2024 рік	2023 рік	2024 рік	абс.	структури
1. Матеріальні витрати	428 663,0	352 939,0	78,45	73,86	- 75 724	- 4,59
2. Витрати на оплату праці	61 017,0	64 411,0	11,17	13,48	3 394	2,31
3. Відрахування на соціальні заходи	13 154,0	16 722,0	2,41	3,50	3 568	1,09
4. Амортизація	16 371,0	22 204,0	3,00	4,65	5 833	1,65
5. Інші операційні витрати	27 203,0	21 571,0	4,98	4,51	- 5 632	- 0,46
Всього	546 408,0	477 847,0	100,00	100,00	- 68 561	-

Джерело: складено автором

На основі аналізу таблиці 2.2, яка відображає структуру витрат на виробництво продукції ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» за 2023 і 2024 роки, можна зробити наступні висновки.

У 2024 році загальний обсяг витрат на виробництво зменшився на 68 561,0 тис. грн, тобто з 546 408,0 тис. грн у 2023 році до 477 847,0 тис. грн. Це скорочення на 12,55% свідчить про загальне зменшення виробничої активності підприємства, що узгоджується з раніше зафіксованим зниженням чистого доходу.

Основну частку у витратах традиційно займають матеріальні витрати, які зменшилися з 428 663,0 тис. грн до 352 939,0 тис. грн, тобто на 75 724,0 тис. грн (або 17,67%). Їх питома вага також знизилася з 78,45% до 73,86% (на

4,59 відсоткових пункти). Це зменшення може бути як наслідком скорочення виробництва, так і результатом оптимізації закупівельної політики чи переходу на менш ресурсомісткі технології.

Тим не менш, матеріальні витрати залишаються домінуючим елементом собівартості продукції, що свідчить про сировинну орієнтованість виробництва.

Витрати на оплату праці збільшилися на 3 394,0 тис. грн – з 61 017,0 тис. грн до 64 411,0 тис. грн, а їх частка в структурі витрат зросла з 11,17% до 13,48% (на 2,31 в.п.). Це свідчить як про підвищення рівня заробітної плати персоналу, так і про прагнення підприємства утримати кваліфіковані кадри в умовах зменшення загального обсягу виробництва.

Аналогічну динаміку демонструють витрати на соціальні заходи – вони зросли на 3 568,0 тис. грн (на 27,13%) і досягли 16 722,0 тис. грн, тоді як їх питома вага збільшилася на 1,09 в.п. Це також вказує на посилення соціальної складової у витратній політиці підприємства.

Суттєво зросли витрати на амортизацію – з 16 371,0 тис. грн до 22 204,0 тис. грн (на 5 833,0 тис. грн або 35,63%). Збільшення амортизаційних нарахувань, а також зростання їх частки з 3,00% до 4,65% (+1,65 в.п.), свідчить про введення в експлуатацію нових основних засобів або перегляд методики нарахування амортизації. Це є позитивною ознакою з точки зору оновлення виробничої бази або інтенсифікації її використання.

Єдиною статтею витрат, що продемонструвала не лише абсолютне, а й відносне скорочення, є інші операційні витрати. Вони зменшилися на 5 632,0 тис. грн – з 27 203,0 тис. грн до 21 571,0 тис. грн, а їх частка у загальній структурі витрат знизилася з 4,98% до 4,51% (-0,46 в.п.). Це може бути результатом оптимізації непродуктивних витрат (логістика, послуги сторонніх організацій, витрати на зв'язок тощо), а також свідчить про посилення контролю за поточними витратами.

Загалом структура витрат ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» у 2024 році свідчить про певну стабілізацію фінансової політики підприємства

на тлі скорочення обсягів виробництва. Підвищення частки витрат на оплату праці, соціальні заходи та амортизацію може вказувати на орієнтацію підприємства на утримання персоналу та модернізацію основних фондів. Разом з тим, зменшення матеріальних витрат як у грошовому, так і у структурному вимірі є ознакою або виробничого спаду, або більш ефективного використання сировини. Для збереження фінансової стійкості підприємству доцільно й надалі оптимізувати структуру витрат і посилювати контроль за їх динамікою.

Для аналізу виміру витрат на одну гривню виробленої продукції складаємо таблицю 2.3.

Таблиця 2.3

**Оцінка витрат на одну гривню виробленої продукції
ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»**

Показники	2023 рік	2024 рік	Відхилення	
			абсолютне	відносне
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	504 154	430 918	- 73 236	-14,53
2. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	412 732	379 473	- 33 259	-8,06
3. Витрати на 1 грн реалізованої продукції, грн	0,819	0,881	0,062	-

Джерело: складено автором

Аналіз витрат на одну гривню реалізованої продукції ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» у 2024 році свідчить про зниження ефективності використання ресурсів, незважаючи на загальне скорочення як обсягу доходу, так і виробничих витрат.

У 2024 році чистий дохід від реалізації продукції зменшився на 73 236 тис. грн (-14,53%) порівняно з 2023 роком і становив 430 918 тис. грн проти 504 154 тис. грн попереднього року. Паралельно із цим витрати на виробництво продукції також скоротилися – з 412 732 тис. грн до 379 473 тис. грн, що в абсолютному вираженні становить 33 259 тис. грн (-8,06%). Водночас темпи скорочення витрат були меншими за темпи падіння доходів.

Це ключовий момент, який обумовлює подальше зростання витратності одиниці продукції.

Так, витрати на 1 гривню виробленої продукції зросли з 0,819 грн у 2023 році до 0,881 грн у 2024 році, що становить приріст на 0,062 грн. Тобто, у 2024 році підприємство витрачало вже 88,1 коп. на кожну гривню доходу, тоді як у 2023 році – лише 81,9 коп. Це свідчить про зниження прибутковості операційної діяльності, оскільки з кожної гривні реалізованої продукції підприємство покриває більшу частину витрат, залишаючи менший прибуток (або взагалі його втрачаючи у певних сегментах).

Зростання питомих витрат може бути наслідком низки чинників, зокрема:

- зниження обсягів виробництва при збереженні частини постійних витрат (ефект недозавантаження потужностей);
- подорожчання енергоносіїв або сировини при неможливості повністю перекласти це на споживача;
- підвищення витрат на оплату праці чи соціальні нарахування;
- зниження продуктивності праці чи втрати технологічної ефективності.

Така динаміка витратності свідчить про погіршення фінансово-виробничої ефективності підприємства у 2024 році. Подальше зростання витрат на одиницю продукції без відповідного збільшення доходу може призвести до зниження прибутковості, втрати конкурентоспроможності та фінансової стабільності.

Матеріальні витрати зменшилися на 75,7 млн грн, що може вказувати як на покращення ресурсної дисципліни, так і на скорочення обсягів діяльності. Однак, незважаючи на зниження обсягів реалізації, підприємству вдалося підвищити ефективність використання матеріальних ресурсів: матеріаловіддача зросла з 1,5545 грн/грн до 1,6511 грн/грн, тобто на 0,0966 грн. Це свідчить про те, що кожна гривня, вкладена в матеріальні ресурси,

почала приносити більший дохід, що є позитивною тенденцією та результатом ефективного використання сировинної бази.

Для оцінки ефективності використання матеріальних ресурсів складаємо таблицю 2.4.

Таблиця 2.4

Показники ефективності використання сировини та матеріалів

Показники	Попередній рік	Наступний рік	Відхилення		
			всього	у т. ч. за рахунок	
				МВ	МО
1. Обсяг виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства (без ПДВ та акцизного збору), тис.грн.	666 351	582 740	-83 611	-117 712	34 101
2. Матеріальні витрати, тис. грн.	428 663	352 939	-75 724	-117 712	-
3. Матеріаловіддача, грн./грн.	1,5545	1,6511	0,0966	-	34 101
4. Матеріалоємність, грн./грн.	0,6433	0,6057	-0,0376	-	-

Джерело: складено автором

Паралельно зростання матеріаловіддачі супроводжувалося зменшенням матеріалоємності продукції з 0,6433 до 0,6057 грн/грн, що також свідчить про покращення використання сировини у виробництві.

Попри загальне зниження обсягів реалізації, підприємство продемонструвало позитивну динаміку в ефективності використання матеріальних ресурсів.

Аналіз технічного стану основних фондів

Для аналізу технічного стану основних фондів складемо таблицю 2.5.

У 2023 році технічний стан основних фондів ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» покращився: відбулося зростання первісної вартості на 26 130 тис. грн, зносу – на 16 026 тис. грн, але залишкова вартість зросла на 10 104 тис. грн. Коефіцієнт придатності зріс до 0,358 (+0,005), знос зменшився (–0,005), що свідчить про оновлення фондів.

У 2024 році, попри подальше збільшення первісної вартості (+24 137 тис. грн), темпи зростання зносу були вищими (+21 606 тис. грн), а приріст залишкової вартості становив лише 2 531 тис. грн. Коефіцієнт придатності

знизився до 0,325 (–0,033), а знос зріс до 0,675 (+0,033), що свідчить про інтенсивне старіння обладнання і недостатнє оновлення.

Таблиця 2.5

Аналіз технічного стану основних фондів підприємства

Показники	На початок року	На кінець року	Відхилення
2023 рік			
1. Первісна вартість ОФ, тис. грн.	137 369	163 499	26 130
2. Знос, тис. грн.	88 975	105 001	16 026
3. Залишкова вартість ОФ, тис. грн.	48 394	58 498	10 104
4. Коефіцієнт придатності	0,352	0,358	0,005
5. Коефіцієнт зносу	0,648	0,642	-0,005
2024 рік			
1. Первісна вартість ОФ, тис. грн.	163 499	187 636	24 137
2. Знос, тис. грн.	105 001	126 607	21 606
3. Залишкова вартість ОФ, тис. грн.	58 498	61 029	2 531
4. Коефіцієнт придатності	0,358	0,325	-0,033
5. Коефіцієнт зносу	0,642	0,675	0,033

Джерело: складено автором

Загалом, 2023 рік характеризувався позитивною динамікою технічного оновлення, а у 2024 – спостерігалось зниження технічної ефективності основних засобів, що потребує активізації інвестицій у модернізацію.

Для аналізу показників ефективності використання основних фондів основного виду діяльності складемо аналітичну таблицю 2.6.

Таблиця 2.6

Показники ефективності використання основних фондів підприємства

Показники	2023 рік	2024 рік	Абсолютне відхилення
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	504 124,0	430 918,0	-73 206,0
2. Середньорічна вартість основних фондів основного виду діяльності, тис. грн.	53 446,0	59 763,5	6 317,5
3. Фондовіддача, грн. / грн.	9,432	7,210	-2,222
4. Фондоємність, грн. / грн.	0,106	0,139	0,033

Джерело: складено автором

У 2024 році ефективність використання основних фондів ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» суттєво знизилася. Чистий дохід скоротився на 73 206,0 тис. грн (–14,5%), тоді як середньорічна вартість основних фондів зросла на 6 317,5 тис. грн (+11,8%).

Фондовіддача знизилася з 9,432 до 7,210 грн/грн (-2,222), що означає зменшення обсягу продукції на одиницю основних фондів. Натомість фондоємність зросла з 0,106 до 0,139 грн/грн, тобто на виробництво 1 грн продукції потрібно більше основних засобів.

Це свідчить про погіршення продуктивності фондів і неефективне використання нових інвестицій. Підприємству слід переглянути підхід до управління активами, зокрема забезпечити їх повноцінне завантаження.

Для аналізу впливу зміни фондовіддачі та вартості основних фондів основного виду діяльності на відхилення обсягу виробництва продукції складемо аналітичну таблицю 2.7.

Таблиця 2.7

Вплив змін фондовіддачі та вартості основних фондів основного виду діяльності на зміну обсягу виробництва продукції

Показники	2023 рік	2024 рік	Відхилення		
			Всього	У т. ч. за рахунок	
				ОФ	Фв
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	504 124,00	430 918,00	-73 206,00	59 589,18	-132 795,18
2. Середньорічна вартість основних фондів основного виду діяльності, тис. грн.	53 446,00	59 763,50	6 317,50	59 589,18	-
3. Фондовіддача, грн./грн.	9,432	7,210	-2,222	-	-132 795,18

Джерело: складено автором

У 2024 році зменшення обсягу реалізації на 73 206,0 тис. грн обумовлене суперечливим впливом двох факторів: приросту вартості основних фондів і зниження їх ефективності.

Збільшення середньорічної вартості основних фондів на 6 317,5 тис. грн позитивно вплинуло на обсяг доходу – +59 589,18 тис. грн. Натомість падіння фондовіддачі з 9,432 до 7,210 грн/грн призвело до скорочення доходу на –132 795,18 тис. грн.

Отже, приріст фондів без зростання ефективності їх використання не лише не забезпечив збільшення випуску, а й посилив втрати. Це свідчить про нерациональне завантаження нових потужностей або неефективне

інвестування. Підприємству варто зосередитися на підвищенні фондівіддачі через модернізацію, оптимізацію виробничих процесів і кращу організацію використання наявних активів.

Для аналізу впливу трудових факторів на обсяг виробництва продукції складемо таблицю 2.8.

Таблиця 2.8

Вплив трудових факторів на обсяг виробництва продукції

Показники	2023 рік	2024 рік	Відхилення		
			всього	у тому числі за рахунок	
				ЧСУ	ВРІР
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	504124,00	430918,00	-73206,00	-59627,57	-13578,43
2. Середньооблікова чисельність персоналу, ос.	558	492	-66	-59627,57	-
3. Середньорічна продуктивність одного робітника, тис. грн./ос.	903,45	875,85	-27,60	-	-13578,43

Джерело: складено автором

У 2024 році зниження обсягу реалізації ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» на 73 206,0 тис. грн було зумовлене впливом двох трудових факторів: скороченням чисельності персоналу та зниженням продуктивності.

Скорочення середньооблікової чисельності персоналу на 66 осіб спричинило втрату 59 627,57 тис. грн доходу. Додатково, падіння середньорічної продуктивності одного працівника з 903,45 до 875,85 тис. грн/ос. (-27,60 тис. грн/ос.) призвело до зменшення обсягу виробництва ще на 13 578,43 тис. грн.

Таким чином, основний негативний ефект спричинило саме зменшення чисельності персоналу (81,4% загального падіння), тоді як падіння продуктивності доповнило цю тенденцію. Це вказує на критичну залежність підприємства від трудових ресурсів і потребу у відновленні чисельності або підвищенні ефективності праці через автоматизацію та навчання персоналу.

Для аналізу зміни фонду оплати праці складемо аналітичну табл. 2.9.

Таблиця 2.9

**Вплив зміни чисельності персоналу та середньої заробітної плати
одного робітника на зміну фонду оплати праці**

Показники	2023 рік	2024 рік	Відхилення		
			всього	у тому числі за рахунок	
				ЧСУ	ЗП
1. Фонд оплати праці штатних робітників, тис. грн.	61017	64411	3394	-7217,06	10611,06
2. Середньооблікова чисельність штатних робітників облікового складу, ос.	558	492	-66	-7217,06	-
3. Середньорічна заробітна плата одного робітника, тис. грн.	109,35	130,92	21,57	-	10611,06

Джерело: складено автором

У 2024 році фонд оплати праці штатних робітників ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» зріс на 3 394 тис. грн – з 61 017 до 64 411 тис. грн (+5,6%). Цей приріст сформувався за рахунок протилежних тенденцій.

Зменшення чисельності персоналу на 66 осіб спричинило скорочення фонду на –7 217,06 тис. грн. Водночас підвищення середньорічної заробітної плати на 21,57 тис. грн забезпечило приріст фонду на +10 611,06 тис. грн.

Таким чином, зростання фонду оплати повністю зумовлено підвищенням зарплат, яке не тільки компенсувало втрати від скорочення персоналу, але й забезпечило чистий приріст.

Таблиця 2.10

Співвідношення змін продуктивності праці та середньої заробітної плати

Показники	2023 рік	2024 рік	Відхилення	
			Абсолютне	Відносне
1. Середньорічна продуктивність одного робітника, тис. грн./ос.	903,45	875,85	-27,60	-3,05
2. Середньорічна заробітна плата одного робітника, тис. грн.	109,35	130,92	21,57	19,72

Джерело: складено автором

У 2024 році на ПрАТ ВО «Одеський консервний завод» спостерігалось дисбалансоване співвідношення між змінами продуктивності праці та середньої заробітної плати.

Середньорічна продуктивність одного робітника знизилася на 27,60 тис. грн (-3,05%), тоді як середньорічна заробітна плата зросла на 21,57 тис. грн (+19,72%).

Це свідчить про випереджальне зростання оплати праці відносно продуктивності, що є негативною тенденцією. Такий розрив вказує на зниження ефективності витрат на персонал і свідчить про слабкий зв'язок між оплатою та результативністю праці. Надалі доцільно збалансувати систему мотивації, орієнтуючи її на підвищення продуктивності.

Аналіз структури оборотних активів ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» представлено у табл. 2.11.

Дані таблиці відображають динаміку оборотних активів підприємства за два послідовних роки, а також зміни на початок і кінець кожного року. Основним завданням аналізу є оцінка тенденцій у структурі оборотних активів, виявлення причин змін та їх вплив на фінансовий стан підприємства.

На початок першого року загальна сума оборотних активів становила 211 130 тис. грн, а на кінець – 224 802 тис. грн, що свідчить про зростання на 13 672 тис. грн або 6,5%. Аналогічно, на наступний рік спостерігається подальше збільшення оборотних активів на 16 126 тис. грн (7,2%) – із 224 802 тис. грн до 240 928 тис. грн.

Зростання оборотних активів є позитивним сигналом про розширення операційної діяльності підприємства, однак важливо врахувати структуру цих активів.

Запаси становлять найбільшу частку в структурі оборотних активів: 77,49% на початок першого року і 83% на його кінець, а у наступному році дещо зменшуються до 81,87%. Абсолютне зростання запасів на 22 985 тис. грн (11,5%) у першому році і на 10 663 тис. грн (5,7%) у наступному свідчить про нарощування матеріально-технічної бази. Водночас, зростання частки запасів у структурі активів першого року свідчить про збільшення обороту сировини або готової продукції, проте у наступному році дещо знижується питома вага запасів, що може бути наслідком оптимізації їх рівня.

Таблиця 2.11

**Аналіз структури оборотних активів ПРАТ ВО «Одеський
консервний завод»**

Показник	На початок року		На кінець року		Відхилення	
	тис. грн	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
2023 рік						
Оборотні засоби	211 130	100,00	224 802	100,00	13 672	-
Запаси	163 598	77,49	186 583	83,00	22 985	5,51
Дебіторська заборгованість	34 317	16,25	31 271	13,91	-3 046	-2,34
у т.ч.		0,00				
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	7 435	3,52	13 473	5,99	6 038	2,47
Дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами	26 326	12,47	16 297	7,25	-10 029	-5,22
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	6	0,00	1 002	0,45	996	0,44
Інша поточна дебіторська заборгованість	550	0,26	499	0,22	-51	-0,04
Гроші та їх еквіваленти	7 943	3,76	3 322	1,48	-4 621	-2,28
Інші оборотні активи	5 272	2,50	3 626	1,61	-1 646	-0,88
2024 рік						
Оборотні засоби	224 802	100,00	240 928	100,00	16 126	-
Запаси	186 583	83,00	197 246	81,87	10 663	-1,13
Дебіторська заборгованість	31 271	13,91	33 488	13,90	2 217	-0,01
у т.ч.						
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	13 473	5,99	7 120	2,96	-6 353	-3,04
Дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами	16 297	7,25	21 503	8,93	5 206	8,93
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1 002	0,45	4 187	1,74	3 185	1,74
Інша поточна дебіторська заборгованість	499	0,22	678	0,28	179	0,28
Гроші та їх еквіваленти	3 322	1,48	2 340	0,97	-982	-0,51
Інші оборотні активи	3 626	1,61	7 854	3,26	4 228	1,65

Джерело: складено автором

Обсяг дебіторської заборгованості коливається: у першому році вона зменшилася з 34 317 тис. грн до 31 271 тис. грн (-3 046 тис. грн, або -8,9%), а в наступному році навпаки збільшилася на 2 217 тис. грн (7,1%) – із 31 271 до 33 488 тис. грн. Частка дебіторської заборгованості у структурі оборотних

активів відповідно зменшилась у першому році (16,25% до 13,91%), і практично не змінилась у другому (13,91% до 13,90%).

Поглиблений розгляд дебіторської заборгованості показує неоднозначну динаміку:

1. Заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги у першому році зросла значно – на 6 038 тис. грн (81%), що свідчить про посилення відстрочок платежів покупцям, а у наступному році впала майже удвічі (-6 353 тис. грн, -47%), що може бути результатом активної роботи по стягненню заборгованості.

2. Заборгованість за розрахунками за виданими авансами у першому році суттєво скоротилася (-10 029 тис. грн, -38%), але наступного року різко зросла (+5 206 тис. грн, +32%), що свідчить про коливання в оплаті постачальникам або зміну умов договорів.

3. Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом збільшилася у два етапи – спочатку з 6 тис. грн до 1 002 тис. грн, а потім до 4 187 тис. грн, що свідчить про накопичення податкових платежів або зміни у податковому навантаженні.

4. Інша поточна дебіторська заборгованість та гроші і їх еквіваленти зменшувалися, що негативно впливає на ліквідність підприємства.

Сума грошових коштів і їх еквівалентів істотно скоротилася протягом обох років – з 7 943 тис. грн до 3 322 тис. грн (-58%) у першому році, і далі до 2 340 тис. грн (-29%) наступного. Це свідчить про недостатній рівень ліквідності підприємства, що потенційно створює ризики у забезпеченні поточних фінансових зобов'язань.

Обсяг інших оборотних активів зменшився у першому році (на 1 646 тис. грн), але потім значно збільшився (+4 228 тис. грн), що свідчить про певне перерозподілення активів, можливо, у напрямку менш ліквідних або нових видів активів.

Загальне збільшення оборотних активів свідчить про розширення діяльності підприємства, проте цей процес супроводжується певною диспропорцією у структурі активів.

Ріст запасів є основним драйвером збільшення оборотних активів, що може вказувати на збільшення виробничих запасів або готової продукції, проте існує ризик надмірного накопичення, що погіршує ліквідність.

Дебіторська заборгованість демонструє неоднозначну динаміку, зокрема значні коливання за окремими її видами, що свідчить про нестабільність у розрахунках з контрагентами і може викликати проблеми з оборотними коштами.

Зниження грошових коштів і їх еквівалентів є негативною тенденцією, що вказує на послаблення фінансової стійкості і можливі проблеми з покриттям короткострокових зобов'язань.

Зростання інших оборотних активів у другому році може бути ознакою диверсифікації активів або зміни політики управління оборотним капіталом, що потребує додаткового вивчення.

Для аналізу ефективності використання оборотних засобів складаємо таблицю 2.12.

Таблиця 2.12

Показники оборотності оборотних коштів

Показники	2023 рік	2024 рік	Відхилення
1. Обсяг реалізованої продукції в діючих цінах (без ПДВ та акцизу), тис. грн.	504 124	430 918	-73 206
2. Середній залишок оборотних засобів, тис. грн.	217 966	232 865	14 899
3. Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	2,31	1,85	-0,462
4. Тривалість одного обороту оборотних засобів, днів	155,652	194,541	38,890
5. Коефіцієнт закріплення оборотних засобів	0,432	0,540	0,108

Джерело: складено автором

Показники оборотності оборотних коштів ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» за 2023 та 2024 роки свідчать про зниження ефективності використання оборотних активів підприємства. Обсяг реалізованої продукції

у 2024 році склав 430 918 тис. грн, що на 73 206 тис. грн, або 14,5%, менше, ніж у попередньому році. Водночас середній залишок оборотних засобів збільшився на 14 899 тис. грн – з 217 966 тис. грн у 2023 році до 232 865 тис. грн у 2024-му. Це означає, що для забезпечення зниженого обсягу реалізації підприємство утримує більший обсяг оборотних коштів.

Коефіцієнт оборотності оборотних засобів, який показує, скільки разів за рік оборотні кошти перетворюються в реалізацію, знизився з 2,31 до 1,85, що свідчить про погіршення оборотності і менш ефективне використання ресурсів. Відповідно, тривалість одного обороту збільшилася з 155,65 днів до 194,54 днів, тобто оборотні кошти підприємства «заморожуються» в активах майже на п'ять місяців, що негативно впливає на ліквідність і фінансову гнучкість підприємства.

Коефіцієнт закріплення оборотних засобів, який є оберненим до коефіцієнта оборотності і відображає середній обсяг оборотних коштів, закріплених на одиницю реалізації, зріс з 0,432 до 0,540. Це означає, що на кожну гривню виручки у 2024 році припадало значно більше оборотних засобів, що вказує на зниження продуктивності використання капіталу.

Зменшення обсягу реалізації на фоні збільшення середнього залишку оборотних засобів призвело до зниження ефективності використання оборотних активів. Така тенденція свідчить про неефективне управління запасами, дебіторською заборгованістю або іншими складовими оборотних коштів, а також про можливі проблеми з реалізацією продукції. Для підвищення фінансової стійкості і покращення ліквідності підприємству необхідно оптимізувати структуру оборотних активів та прискорити їх оборотність.

Додатково проведемо факторний аналіз впливу ефективності використання оборотних коштів на обсяг реалізованої продукції підприємства (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Факторний аналіз впливу ефективності використання оборотних коштів на обсяг реалізованої продукції ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»

Показники	2023 рік	Наступний рік	Відхилення		
			Всього	в тому числі за рахунок	
				МЗ	Мвід
1. Обсяг реалізованої продукції в діючих цінах (без ПДВ та акцизного збору), тис. грн.	504 124	430 918	-73 206	-89 054	15 848
2. Середній залишок оборотних коштів, тис. грн.	428 663	352 939	-75 724	-89 054	-
3. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	1,1760	1,2209	0,0449	-	15 848

Джерело: складено автором

Факторний аналіз впливу ефективності використання оборотних коштів на обсяг реалізованої продукції ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» демонструє складну взаємодію між змінами в обсязі реалізації, середнім залишком оборотних коштів і їх оборотністю. У 2023 році обсяг реалізованої продукції становив 504 124 тис. грн, у наступному році цей показник знизився до 430 918 тис. грн, тобто зменшився на 73 206 тис. грн. Проте факторний аналіз показує, що загальне зниження обсягу реалізації на цю величину було зумовлене двома основними факторами – зміною середнього залишку оборотних коштів і коефіцієнта їх оборотності.

Середній залишок оборотних коштів за аналізований період знизився на 75 724 тис. грн, що негативно вплинуло на обсяг реалізації, і, за даними аналізу, цей фактор зумовив зменшення реалізації на 89 054 тис. грн. Зниження середнього залишку оборотних коштів свідчить про зменшення ресурсної бази для виробничої діяльності, що в свою чергу обмежило обсяг виробленої та реалізованої продукції.

Однак коефіцієнт оборотності оборотних коштів, навпаки, покращився – зріс на 0,0449 (з 1,1760 до 1,2209), що позитивно вплинуло на обсяг реалізації і компенсувало падіння обсягу на 15 848 тис. грн. Цей показник свідчить про

більш ефективно використання оборотних коштів, які швидше "обертаються" у процесі виробництва та реалізації продукції.

У розрізі окремих складових оборотних коштів, факторний аналіз вказує, що негативний вплив на обсяг реалізованої продукції мав саме середній залишок матеріальних запасів (МЗ), що відповідало за зниження на 89 054 тис. грн. Водночас підвищення коефіцієнта оборотності (Мвід) матеріальних запасів забезпечило позитивний вплив у 15 848 тис. грн.

Загальна динаміка обсягу реалізації була сформована переважно за рахунок зниження середнього залишку оборотних коштів, зокрема матеріальних запасів, при одночасному помірному підвищенні ефективності їх використання. Така ситуація свідчить про те, що підприємство зменшило свої ресурси для виробництва, що негативно позначилось на обсязі продукції, але при цьому вдалось підвищити швидкість обороту коштів, що частково компенсувало втрати у реалізації. Для поліпшення фінансових результатів рекомендовано працювати над балансом між обсягом оборотних коштів і їх ефективністю, уникати надмірного скорочення запасів, що може стримувати виробничі процеси і продажі.

Для аналізу рівня і динаміки фінансових результатів використовуємо дані форми № 2 «Звіт про фінансові результати» і наводимо їх у таблиці 2.14.

Аналіз фінансових результатів ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» за два послідовні роки демонструє суттєве погіршення фінансового стану підприємства, що проявляється у більшості ключових показників. Чистий дохід від реалізації продукції у наступному році знизився на 73 236 тис. грн, або 14,5%, порівняно з попереднім роком, що свідчить про значне падіння обсягів продажів або зниження цін на продукцію. У той же час, собівартість реалізованої продукції знизилася на 33 259 тис. грн (8,1%), однак це зниження менш значне, ніж зниження доходу, що призвело до скорочення валового прибутку більш ніж удвічі – на 39 977 тис. грн (43,7%). Таке співвідношення вказує на зниження маржинальності продукції та погіршення контролю над виробничими витратами.

Таблиця 2.14

Аналіз фінансових результатів ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»

Назва статті	Абсолютне значення		Відхилення	
	Попередній рік	Наступний рік	Абсолютне	Відносне
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	504 154	430 918	-73 236	-14,5
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	412 732	379 473	-33 259	-8,1
Валовий прибуток	91 422	51 445	-39 977	-43,7
Інші операційні доходи	101 076	74 740	-26 336	-26,1
Адміністративні витрати	26 433	27 501	1 068	4,0
Витрати на збут	24 040	11 616	-12 424	-51,7
Інші операційні витрати	102 257	73 940	-28 317	-27,7
Фінансовий результат від операційної діяльності:	39 768	13 128	-26 640	-67,0
Інші доходи	3	518	515	17 166,7
Інші витрати	221	1 153	932	-
Фінансові витрати	1 799	2 502	703	39,1
Фінансовий результат до оподаткування:	37 751	9 991	-27 760	-73,5
Витрати (дохід) з податку на прибуток	6 795	1 798	-4 997	-73,5
Чистий фінансовий результат:	30 956	8 193	-22 763	-73,5

Джерело: складено автором

Інші операційні доходи також знизилися на 26 336 тис. грн (26,1%), що свідчить про скорочення додаткових джерел доходу, наприклад, від реалізації непрофільних активів або послуг. Витрати на збут зменшилися більш ніж удвічі – на 12 424 тис. грн (51,7%), що може бути пов'язано зі скороченням маркетингової активності або зменшенням обсягів реалізації. Водночас адміністративні витрати зросли на 4%, що свідчить про недостатню оптимізацію загальногосподарських витрат у період зниження доходів.

Інші операційні витрати також суттєво знизилися – на 28 317 тис. грн (27,7%), однак загальний фінансовий результат від операційної діяльності зменшився більш ніж у три рази – на 26 640 тис. грн (67%), що вказує на суттєве погіршення операційної ефективності.

Фінансові результати від діяльності до оподаткування показують значне зниження прибутку на 27 760 тис. грн (73,5%), при цьому чистий фінансовий

результат також зменшився більш ніж утричі – на 22 763 тис. грн (73,5%). Витрати на податок на прибуток скоротилися на 4 997 тис. грн, що корелює зі зменшенням прибутку.

Незважаючи на незначне зростання інших доходів (в 518 тис. грн проти 3 тис. грн попереднього року), фінансові витрати зросли на 703 тис. грн (39,1%), що додатково ускладнює фінансовий стан підприємства.

Загалом, аналіз фінансових результатів вказує на значне погіршення економічної ефективності ПРАТ ВО «Одеський консервний завод», викликане зниженням реалізації, недостатньою оптимізацією витрат і зростанням фінансових витрат. Для покращення фінансової ситуації підприємству необхідно звернути увагу на підвищення операційної ефективності, оптимізацію структури витрат і пошук шляхів збільшення доходів.

Розрахунок коефіцієнтів рентабельності зводимо в таблицю 2.15.

Таблиця 2.15

Показники рентабельності ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»

Показники	2023 рік	2024 рік	Абсолютне відхилення
Рентабельність виробництва, %	14,504	4,421	-10,08
Рентабельність продукції, %	22,644	7,254	-15,39
Рентабельність продажів, %	22,15	13,56	-8,59

Джерело: складено автором

Показники рентабельності ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» за 2023–2024 роки свідчать про значне зниження ефективності виробничої діяльності та комерційної діяльності підприємства. Рентабельність виробництва у 2024 році склала 4,42%, що на 10,08 процентних пунктів менше, ніж у 2023 році (14,5%). Це свідчить про значне падіння прибутковості основного виробничого процесу, що може бути наслідком зростання витрат або зниження цін реалізації продукції.

Рентабельність продукції, яка відображає прибуток, отриманий на кожну гривню від реалізованої продукції, впала з 22,64% у 2023 році до 7,25% у 2024 році, що є дуже суттєвим зниженням (на 15,39 процентних пунктів). Це вказує на те, що продукція підприємства стала значно менш прибутковою, що

може бути пов'язано зі зростанням собівартості або зниженням цін реалізації на ринку.

Рентабельність продажів, яка характеризує співвідношення прибутку до чистого доходу від реалізації, також знизилася з 22,15% до 13,56%, що на 8,59 процентних пунктів менше, ніж у попередньому році. Це свідчить про загальне погіршення фінансових результатів від реалізації продукції.

Для аналізу структури капіталу підприємства складаємо аналітичну таблицю 2.16.

Таблиця 2.16

Структура балансу ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»

Стаття балансу	Абсолютні величини		Структура		Відхилення		
					Абсолютної величини		У структурі
	На початок року	На кінець року	На початок року	На кінець року	абсолютне	відносне	
2023 рік							
АКТИВ							
1. Необоротні активи	50 660	61 793	19,4	21,6	11 133	22,0	2,2
2. Оборотні активи	211 130	224 802	80,6	78,4	13 672	6,5	-2,2
Баланс	261 790	286 595	100,0	100,0	24 805	9,5	0,0
ПАСИВ							
1. Власний капітал	161 401	189 837	61,7	66,2	28 436	17,6	4,6
2. Поточні зобов'язання і забезпечення	100 389	96 758	38,3	33,8	-3 631	-3,6	-4,6
Баланс	261 790	286 595	100,0	100,0	24 805	9,5	-
2024 рік							
АКТИВ							
1. Необоротні активи	61 793	66 430	21,6	21,6	4 637	7,5	0,1
2. Оборотні активи	224 802	240 928	78,4	78,4	16 126	7,2	-0,1
Баланс	286 595	307 358	100,0	100,0	20 763	7,2	0,0
ПАСИВ							
1. Власний капітал	189 837	172 134	66,2	56,0	-17 703	-9,3	-10,2
2. Поточні зобов'язання і забезпечення	96 758	135 224	33,8	44,0	38 466	39,8	10,2
Баланс	286 595	307 358	100,0	100,0	20 763	7,2	-

Джерело: складено автором

Аналіз структури балансу ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» за період 2023–2024 років вказує на низку важливих змін у формуванні активів та пасивів підприємства, що мають значний вплив на фінансову стабільність і ефективність господарської діяльності.

На початку 2023 року в структурі активів підприємства переважали оборотні активи, частка яких становила 80,6%, тоді як частка необоротних активів була значно меншою – 19,4%. До кінця року спостерігається збільшення абсолютної вартості як необоротних активів (на 11 133 тис. грн або 22%), так і оборотних активів (на 13 672 тис. грн або 6,5%). Водночас у структурі балансу частка необоротних активів зросла до 21,6%, а оборотних активів зменшилась до 78,4%, що свідчить про поступову капіталізацію основних засобів або інших довгострокових активів.

Баланс за цей період зріс на 9,5%, що є показником зростання загального майна підприємства. З боку пасивів відзначається збільшення власного капіталу на 28 436 тис. грн (17,6%), що сприяло підвищенню його частки в структурі пасивів з 61,7% до 66,2%. Водночас поточні зобов'язання та забезпечення знизились на 3 631 тис. грн (-3,6%), що призвело до зменшення їхньої частки в пасивах до 33,8%. Це є позитивною тенденцією, оскільки зростання власного капіталу і зниження поточних зобов'язань покращують фінансову стійкість підприємства.

Проте у наступному році (2024) спостерігаються протилежні тенденції. Загальна вартість активів зросла на 7,2% і склала 307 358 тис. грн. Обсяги необоротних активів також зросли (на 4 637 тис. грн або 7,5%), при цьому їх частка у структурі активів залишилась практично незмінною – 21,6%. Оборотні активи збільшились на 16 126 тис. грн (7,2%), але їхня питома вага в структурі дещо знизилася до 78,4%.

У той же час у пасивах відбулися негативні зміни: власний капітал зменшився на 17 703 тис. грн (9,3%) і його частка у структурі балансу знизилась суттєво – з 66,2% до 56,0%. Одночасно поточні зобов'язання та забезпечення значно зросли на 38 466 тис. грн (39,8%) і їх частка у пасивах

збільшилась з 33,8% до 44,0%. Такі зміни свідчать про зростання фінансової залежності підприємства від зовнішніх кредиторів та погіршення його фінансової стійкості, що може підвищувати ризики ліквідності і зменшувати можливості для інвестиційного розвитку.

Таким чином, аналіз структури балансу ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» показує, що на початку періоду відбулося зміцнення власного капіталу і підвищення частки необоротних активів, що є позитивними факторами. Однак у наступному році підприємство зіткнулося зі зменшенням власних ресурсів та збільшенням зобов'язань, що може негативно позначитися на його фінансовій стійкості та платоспроможності. Для покращення фінансового стану необхідно зосередитися на підвищенні ефективності використання власного капіталу та оптимізації структури пасивів, зокрема зменшенні частки поточних зобов'язань.

Для аналізу коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства складаємо таблицю 2.17.

Таблиця 2.17

Аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства

Показник	На початок року	На кінець року	Абсолютне відхилення
2023 рік			
Коефіцієнт фінансової автономії	0,617	0,662	0,046
Коефіцієнт фінансового ризику	0,622	0,510	-0,112
Коефіцієнт маневрування власного капіталу	0,686	0,674	-0,012
2024 рік			
Коефіцієнт фінансової автономії	0,714	0,613	-0,101
Коефіцієнт фінансового ризику	0,401	0,632	0,232
Коефіцієнт маневрування власного капіталу	0,714	0,613	-0,101

Джерело: складено автором

У 2023 році коефіцієнт фінансової автономії збільшився з 0,617 на початок року до 0,662 наприкінці, що є позитивною тенденцією і вказує на підвищення частки власних коштів у фінансуванні активів. Це свідчить про зменшення залежності підприємства від зовнішніх кредиторів.

Водночас коефіцієнт фінансового ризику (відношення позикового капіталу до власного) знизився з 0,622 до 0,510, що також є позитивним

сигналом – зменшення співвідношення позикових коштів до власних капіталів знижує ризик неплатоспроможності.

Коефіцієнт маневрування власного капіталу знизився незначно – з 0,686 до 0,674, що свідчить про стабільність у структурі власних коштів.

У 2024 році ситуація змінилася в негативному напрямку. Коефіцієнт фінансової автономії знизився суттєво – з 0,714 на початок року до 0,613 наприкінці, що свідчить про зменшення частки власного капіталу у структурі фінансування активів і зростання залежності від зовнішніх джерел фінансування. Коефіцієнт фінансового ризику підвищився з 0,401 до 0,632, що є сигналом підвищення фінансового ризику через збільшення частки позикових коштів. Коефіцієнт маневрування власного капіталу також знизився з 0,714 до 0,613, підтверджуючи обмеження вільних ресурсів для оперативного фінансування.

Аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості свідчить, що у 2023 році підприємство покращило свою фінансову незалежність і знизило ризики, тоді як у 2024 році відбулося посилення фінансової залежності і збільшення ризиків, що потребує уваги з боку менеджменту для стабілізації капітальної структури і підвищення фінансової стійкості.

Для визначення ліквідності балансу складаємо таблицю 2.18.

Таблиця 2.18

Аналіз ліквідності балансу

Показник	На початок періоду	На кінець періоду	Абсолютне відхилення
2023 рік			
Коефіцієнт загальної ліквідності	2,103	2,323	0,220
Коефіцієнт проміжної ліквідності	1,709	1,963	0,254
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,079	0,034	-0,045
Наступний рік			
Коефіцієнт загальної ліквідності	2,323	1,782	-0,542
Коефіцієнт проміжної ліквідності	1,963	1,476	-0,487
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,034	0,017	-0,017

Джерело: складено автором

Показник загальної ліквідності знизився з 2,898 до 2,115 у попередньому році, а у наступному – з 2,115 до 1,801. Значення цього коефіцієнта, хоч і

залишається в межах, що можна вважати прийнятними (), має тенденцію до зниження, що свідчить про зменшення запасу фінансової міцності підприємства.

Аналіз ліквідності балансу ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» за 2023 та 2024 роки свідчить про коливання платоспроможності підприємства в межах двох років. У 2023 році відзначається покращення показників ліквідності. Коефіцієнт загальної ліквідності зріс з 2,103 до 2,323, що свідчить про підвищену здатність підприємства покривати свої поточні зобов'язання за рахунок усіх оборотних активів. Аналогічно коефіцієнт проміжної ліквідності, який виключає запаси з оборотних активів, збільшився з 1,709 до 1,963, підтверджуючи посилення короткострокової платоспроможності підприємства. Водночас коефіцієнт абсолютної ліквідності, що показує співвідношення грошових коштів та їх еквівалентів до поточних зобов'язань, знизився з 0,079 до 0,034, що свідчить про зменшення частки готівкових коштів у загальному покритті зобов'язань, однак його значення залишається у межах, характерних для галузі, де грошові кошти, як правило, утримуються в мінімальних обсягах.

У 2024 році ситуація змінилася у бік погіршення ліквідності. Коефіцієнт загальної ліквідності знизився до 1,782. Коефіцієнт проміжної ліквідності також зменшився до 1,476, що свідчить про зниження ліквідних оборотних активів. Коефіцієнт абсолютної ліквідності знизився до 0,017, що відображає подальше скорочення грошових коштів на рахунках підприємства і може сигналізувати про ризики з точки зору негайної платоспроможності.

Основні техніко-економічні показники ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» представлені у таблиці 2.19.

Таблиця 2.19

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»

Показник	2023 рік	2024 рік	Відхилення	
			абсолютне	відносне
1. Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ та акцизного збору), тис. грн.				
в діючих оптових цінах, тис. грн.	666 351,22	582 740,24	-83 610,98	-12,55
у порівняних цінах, тис. грн.	666 351,22	510 727,65	-155 623,57	-23,35
2. Обсяг реалізованої продукції в діючих цінах (без ПДВ та акцизного збору), тис. грн.	504 154,00	430 918,00	-73 236,00	-14,53
3. Середньорічна вартість основних фондів основного виду діяльності, тис. грн.	53 446,00	59 763,50	6 317,50	11,82
4. Фондовіддача, грн/грн	12,468	9,751	-2,72	-21,79
5. Середній залишок оборотних коштів, тис. грн.	217 966,00	232 865,00	14 899,00	6,84
6. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів, частки	3,06	2,50	-0,55	-18,14
7. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, ос.	558	492	-66	-11,83
8. Середньорічний виробіток одного робітника, тис. грн./ос.	903,45	875,85	-27,60	-3,05
9. Фонд оплати праці штатних працівників, тис. грн.	61 017,00	64 411,00	3 394,00	5,56
10. Середньорічна заробітна плата одного робітника, тис. грн.	109,35	130,92	21,57	19,72
11. Матеріальні витрати, тис. грн.	428 663,00	352 939,00	-75 724,00	-17,67
12. Матеріаломісткість, грн/грн.	0,64	0,61	-0,04	-5,85
13. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	504 154,00	430 918,00	-73 236,00	-14,53
14. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	412 732,00	379 473,00	-33 259,00	-8,06
18. Витрати на 1 гривню реалізованої продукції, грн/грн	0,82	0,88	0,06	7,57
15. Чистий прибуток, тис. грн.	30 956,00	8 193,00	-22 763,00	-73,53
16. Рентабельність капіталу, %	14,50	4,42	-10,08	
17. Рентабельність продукції, %	22,15	13,56	-8,59	

Джерело: складено автором

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» за 2023-2024 роки

демонструють низку суттєвих змін, які свідчать про загальне погіршення економічної ефективності підприємства. Обсяг виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах зменшився на 12,55% (на 83,6 млн грн), а у порівнянних цінах – ще більш істотно, на 23,35%, що свідчить про зниження реального обсягу виробництва з урахуванням інфляційних факторів. Аналогічна тенденція простежується й в обсязі реалізованої продукції, який скоротився на 14,53% (на 73,2 млн грн), що може бути наслідком як зниження виробництва, так і змін на ринку збуту.

Середньорічна вартість основних фондів основного виду діяльності зросла на 11,82%, що свідчить про інвестиції у виробничі активи або їх оновлення, проте фондівіддача, що відображає ефективність використання основних фондів, впала на 21,79%, що свідчить про зниження продуктивності вкладених капітальних ресурсів. Це негативний сигнал про те, що приріст основних фондів не супроводжувався пропорційним зростанням виробництва.

Середній залишок оборотних коштів збільшився на 6,84%, проте коефіцієнт оборотності оборотних коштів знизився на 18,14%, що свідчить про менш ефективне їх використання та збільшення тривалості обороту коштів. Це може призводити до зростання фінансових витрат та ризиків, пов'язаних з оборотним капіталом.

Кількість штатних працівників скоротилася на 11,83%, що може бути пов'язано з оптимізацією персоналу або зменшенням виробничих потужностей. Проте середньорічний виробіток на одного робітника знизився лише незначно – на 3,05%, що свідчить про відносну стабільність продуктивності праці на одиницю персоналу. Фонд оплати праці збільшився на 5,56%, а середньорічна заробітна плата одного робітника зросла на 19,72%, що свідчить про підвищення витрат на оплату праці і, ймовірно, про зростання рівня оплати праці працівників підприємства.

Матеріальні витрати зменшилися на 17,67%, а матеріаломісткість виробництва знизилася на 5,85%, що вказує на покращення ефективності використання матеріальних ресурсів. Водночас витрати на 1 гривню

реалізованої продукції зросли на 7,57%, що свідчить про зростання собівартості відносно виручки і, можливо, погіршення контролю за витратами.

Чистий дохід від реалізації продукції знизився на 14,53%, а собівартість реалізованої продукції скоротилася меншою мірою – на 8,06%, що призвело до значного зниження валового прибутку і, як наслідок, чистого прибутку підприємства, який впав на 73,53%. Це свідчить про суттєве погіршення фінансових результатів, підвищення витрат і зниження рентабельності діяльності. Рентабельність капіталу та продукції впали відповідно на 10,08 та 8,59 відсоткових пункти, що додатково підтверджує зниження ефективності управління ресурсами і ведення виробництва.

Отже, загальний аналіз техніко-економічних показників ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» свідчить про негативні тенденції у виробничо-господарській діяльності підприємства у 2024 році порівняно з 2023 роком, що потребує проведення заходів щодо оптимізації витрат, підвищення продуктивності та активізації збутової діяльності для стабілізації і покращення фінансових результатів.

Висновки до розділу 2

Проведений аналіз свідчить, що овочеконсервна галузь України продовжує відігравати важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки, але водночас стикається з численними викликами, які потребують системного реагування на державному, корпоративному та регіональному рівнях.

Дані свідчать про помірне зростання обсягів виробництва у 2021-2023 роках, однак ситуація залишається нестабільною через військові дії, інфляційний тиск, проблеми з логістикою та зменшенням платоспроможного попиту.

Аналіз структури ринку засвідчив, що лідерство на українському ринку овочевої консервації утримують великі оператори, зокрема «Віджи Продакшн», «ФГ Чудова марка», «Консерваторія» та «Ніжинський консервний завод», які разом охоплюють понад 60% натурального обсягу

виробництва. Це свідчить про високу концентрацію ринку та посилену конкуренцію, що створює тиск на менші підприємства.

Серед актуальних напрямів подальшого розвитку галузі можна виокремити: поглиблення кооперації та створення кластерів, стимулювання інвестицій у фасувальні та стерилізаційні лінії, розвиток експортно-орієнтованої продукції, підтримку локальних виробників через державні програми та гранти.

ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» – це одне з провідних підприємств харчової промисловості України, яке спеціалізується на виробництві плодоовочевих консервів, орієнтоване як на внутрішній ринок, так і на експортну діяльність.

За результатами аналізу техніко-економічних показників за 2023-2024 роки можна зробити висновок про загальне зниження ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства. Особливе занепокоєння викликає значне скорочення обсягу виробленої продукції в порівнянних цінах (на 23,35%) та чистого доходу (на 14,53%).

Зменшення коефіцієнта оборотності оборотних коштів та зростання тривалості їхнього обігу свідчить про неефективне фінансове управління. Незначне скорочення чисельності працівників і зростання зарплат на фоні зниження продуктивності свідчать про порушення балансу між витратами на оплату праці та результатами діяльності. Також зменшення валового й чистого прибутку та зниження рентабельності вказують на втрату фінансової стійкості та зниження конкурентоспроможності підприємства.

У цілому, ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» потребує впровадження заходів з оптимізації витрат, підвищення ефективності використання ресурсів, посилення маркетингової діяльності та оновлення підходів до управління виробництвом для стабілізації показників та досягнення сталого розвитку в умовах мінливої економічної ситуації.

РОЗДІЛ 3

ОБГРУНТУВАННЯ ЗАХОДУ ЩОДО ПРИСКОРЕННЯ ОБІГУ ОБОРОТНИХ КОШТІВ ПРАТ ВО «ОДЕСЬКИЙ КОНСЕРВНИЙ ЗАВОД»

3.1 Техніко-економічне обґрунтування доцільності впровадження проекту

У сучасних умовах продовольчої нестабільності, зростаючого попиту на продукти довготривалого зберігання та здорового харчування, розширення асортименту заморожених овочевих сумішей є стратегічно доцільним напрямком розвитку підприємства. Одним із перспективних продуктів є заморожена суміш «Vege-рис з овочами», яка поєднує в собі злаки та овочі, забезпечуючи споживачам збалансований набір поживних речовин, зручність використання, швидкість приготування та доступну вартість.

На ринку України спостерігається стійке зростання попиту на подібні продукти, особливо серед міського населення, молодих родин і військових підрозділів, які потребують функціональних і поживних рішень без необхідності тривалого приготування. Крім того, зміна моделі споживання у зв'язку з воєнним станом та блекаутами сприяє переходу до заморожених продуктів, що легко зберігаються в автономному режимі при наявності генераторів або морозильних камер.

З технологічного боку, ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» вже має налагоджену інфраструктуру виробництва заморожених овочів, включаючи цехи бланшування, шокового заморожування, фасування та зберігання. Відтак для запуску нової позиції потрібні лише незначні додаткові інвестиції в змішувальну лінію, бункери для рису, а також можливе оновлення фасувального обладнання під новий формат упаковки (наприклад, 400–500 г пакет з zip-lock).

Запуск виробництва такого продукту дозволить:

- збільшити товарообіг та розширити асортиментну матрицю;

- прискорити обіг оборотних коштів за рахунок високої оборотності (короткий цикл виробництва і продажу);
- зменшити залежність від сезонності — оскільки рис і частина овочів можуть закуповуватись із закордону чи зі зберігання;
- підвищити рівень завантаженості наявних виробничих потужностей.

З точки зору прискорення обігу оборотних коштів, запуск цього продукту дозволяє підприємству досягти таких ефектів:

1. Скорочення тривалості операційного циклу. Продукт із високою оборотністю, коротким зберіганням на складах та швидким обігом через канали збуту (особливо у великих торговельних мережах), дозволяє зменшити період заморожування оборотного капіталу.

2. Підвищення ліквідності продукції. Завдяки універсальності рецептури та зручності використання, такі суміші швидко реалізуються, особливо в пікові сезони (зима, весна, періоди військових загострень), що знижує ризик затоварення.

3. Мінімізація залишків сировини. Можливість комбінувати різні овочі, які вже використовуються в базовому виробництві підприємства, дозволяє гнучко перерозподіляти залишки без втрат, підвищуючи ефективність логістики всередині виробництва.

4. Фінансова мобільність. Продуктова лінійка швидкого обігу забезпечує стабільні грошові надходження на короткому горизонті, що знижує залежність підприємства від довготривалих оборотів класичних консервів.

Очікується, що коефіцієнт оборотності нової продукції буде на 25–30% вищим за середній показник по основній продукції підприємства. Це обумовлено значно коротшим життєвим циклом продукту: швидке виробництво, незначна логістика всередині підприємства, стабільний ринок збуту (роздріб, HoReCa, державні тендери).

Крім того, враховуючи вже наявну інфраструктуру підприємства для шокового заморожування та фасування продукції, впровадження нового

товару не вимагає значних капітальних інвестицій, а термін окупності очікується в межах 2,5-3,5 років. Це робить проєкт привабливим і з фінансової точки зору, і з позицій стратегічного розвитку. Варто також підкреслити, що завдяки виходу на експортні ринки (насамперед країн ЄС та Близького Сходу), підприємство зможе істотно розширити географію реалізації продукції, що забезпечить додаткові оборотні надходження у валюті.

Таким чином, проєкт створення нової замороженої овочевої суміші з рисом повністю відповідає як загальним стратегічним цілям підприємства, так і критеріям економічної доцільності. Він дозволяє не лише оптимізувати використання існуючих ресурсів, а й суттєво вплинути на підвищення оборотності оборотних коштів, зростання прибутковості та посилення позицій підприємства на внутрішньому ринку.

3.2. Розрахунок ефективності впровадження проєкту

Проєкт передбачає запуск виробництва нової позиції – замороженої овочевої суміші з рисом у форматі готового гарніру або напівфабрикату швидкого приготування. Цей продукт поєднує варений рис, моркву, кукурудзу, зелений горошок, болгарський перець, броколі (за потреби), спеції та рослинну олію в необхідних пропорціях.

Упаковка: багатошаровий пакет 400 г з zip-lock або зварним швом.

Термін зберігання: до 12 місяців при -18°C .

Споживчі властивості: готова до вживання після 5–8 хвилин нагрівання.

Продукт має широке ринкове позиціонування:

- ВВЦ-сегмент (вартість-вага-цінність): економічні набори під приватні марки (АТБ, Varus, Fozzy);
- Середній сегмент: продаж під брендом підприємства;
- HoReCa: поставки до кухонь швидкого обслуговування, піцерій, готелів;
- Тендери: постачання для закладів освіти, армії, державних структур.

Визначення інвестицій у виробництво

Виходячи з наведених даних, капітальні вкладення для впровадження проекту запуску нової продукції – замороженої овочевої суміші з рисом – включають витрати на придбання і встановлення додаткового обладнання. Основна частина інфраструктури підприємства вже наявна, зокрема камери швидкої заморозки, лінії мийки, нарізання, охолодження та зберігання. Отже, капітальні інвестиції стосуватимуться переважно процесу приготування рису, змішування інгредієнтів та фасування.

У даному проекті є потреба у впровадженні додаткового обладнання (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Розрахунок витрат на додаткове обладнання

№	Найменування обладнання	Кількість	Вартість, тис. грн	Сума, тис. грн
1	Котел для варіння рису	1	480	480
2	Промисловий змішувач з дозатором	1	365	365
3	Автоматична фасувальна машина	1	803	803
	Разом за обладнання (Ц)	—	—	1 648
	Монтаж і пусконаладжувальні роботи (М)	—	—	164,8
	Транспорт і логістика (Тр)	—	—	82,4
	Інші витрати (проектування, навчання – Д)	—	—	82,4
	Загальні капітальні вкладення (КВ)	—	—	1 978

Джерело: складено автором

Всього витрати на обладнання дорівнюватимуть:

$$K_{об} = 1\,648 + 164,8 + 82,4 + 82,4 = 1\,978 \text{ тис. грн}$$

Інвестиції у оборотний капітал для впровадження заходу:

$$I_{ок} = 26117,78 / 6 = 4\,353 \text{ тис. грн}$$

Загальна сума інвестицій:

$$I_{вир} = 1\,978 + 4\,353 = 6\,330,6 \text{ тис. грн}$$

Планування виробничої програми

Розрахунок річного обсягу виробництва наведений в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Розрахунок обсягу виробництва продукції

Найменування продукції	Виробітка в зміну, кг	K _{ім}	K _{зм}	ОП, т	Діюча оптова ціна за 1 кг без ПДВ, тис. грн.	Обсяг виробленої продукції без ПДВ, тис. грн.
Заморожена суміш «Vege-рис з овочами»	1600	0,75	250	300	87059,26	26117,78

Джерело: складено автором

Таким чином, обсяг виробництва замороженої суміші «Vege-рис з овочами» – 300 т на рік на суму 26117,78 тис. грн

Розрахунок собівартості виробленої продукції

Розрахунок вартості сировини для виробництва замороженої суміші «Vege-рис з овочами» наведений в табл. 3.10.

Таблиця 3.3

Визначення вартості сировини для виробництва замороженої суміші «Vege-рис з овочами»

Інгредієнт	Частка, %	Кількість, кг	Ціна, грн/кг	Вартість, грн
Рис довгозернистий (пропарений)	40 %	400	63,28	25312
Морква кубик 10×10 мм (заморожена)	15 %	150	36,00	5400
Зелений горошок	10 %	100	79,20	7920
Кукурудза солодка (заморожена, супер-солодка)	10 %	100	56,00	5600
Болгарський перець (червоний/жовтий)	10 %	100	76,00	7600
Броколі або стручкова квасоля (заморожені)	10 %	100	64,00	6400
Цибуля пасерована	4,25%	42,5	32,00	1360
Перець духмяний мелений	0,75%	7,5	400,00	3000
Разом сировина	—	1000	—	62592
Транспортно-заготівельні витрати (2 %)	—	—	—	1251,84
Загальні витрати на сировину, грн/т	—	—	—	63843,84

Джерело: складено автором

Розрахунок вартості тари та упаковки для 1 тонни фасованої продукції в стандартні пакети по 500 г представлено в таблиці 3.4.

Пакет – поліетиленовий з багатошарової плівки з логотипом. Тара – стандартна гофрокоробка на 20 упаковок.

Вартість без урахування ПДВ та можливих оптових знижок.

Таблиця 3.4

**Визначення вартості тари для виробництва замороженої суміші «Vege-
рис з овочами»**

Вид матеріалу	Кількість пакувань на 1 т	Ціна за 1 шт, грн	Загальна вартість, грн/т
Поліетиленовий пакет 500 г	2000	1,5	3000
Картонна транспортна тара	100 (20 шт. у коробці)	8	800
Усього	—	—	3800

Джерело: складено автором

Вартість електроенергії та води на технологічні цілі та господарські потреби складають 2 % від вартості сировини:

$$V_{\text{мат}} = 63843,84 \times 0,02 = 1\,276,88 \text{ тис. грн}$$

Так, для запуску нової лінії з виробництва овочевої суміші з рисом потрібні будуть додаткові робітники, навіть якщо підприємство вже має інфраструктуру для заморожування. Причини:

1. Новий технологічний етап – варіння рису. Цей процес потребує оператора пароварки/котла, оскільки його не було в базовій лінії.

2. Змішування та дозування компонентів. Оператор мішувача/дозатора, який відповідає за правильне поєднання овочів і рису. Перевірка вагової відповідності та гомогенності суміші.

3. Фасування в новий тип упаковки (500 г). Оператор фасувальної машини, навіть автоматичної, потрібен для: подачі пакувального матеріалу, контролю герметизації, вибракування продукції.

Мінімальний персонал для нової лінії: оператор котла/варильник, оператор змішувача, оператор фасувальної лінії, допоміжний працівник/укладальник. Разом: +4 особи до штату.

Це дозволить забезпечити безперервний цикл варіння → змішування → заморожування → фасування без зниження продуктивності.

Витрати на оплату праці розраховано в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Розрахунок витрат на оплату праці

Назва показника	Значення
Річний обсяг виробництва, т	600
Фонд робочого часу на 1 працівника, год	1960
Кількість робітників	4
Годинна тарифна ставка, грн	92,5
Норма часу на 1 т продукції, год/т	26,1
Розцінка за 1 т продукції, грн	604,3
Заробітна плата за 1 т, грн	2417,33
Загальний фонд оплати праці, грн	725200

Джерело: складено автором

Єдиний соціальний внесок складає 22% від фонду заробітної плати та на 1 т продукції складе:

$$\text{ЄСВ} = 725200 \text{ грн} * 0,22 = 159\,540 \text{ грн}$$

Повна собівартість продукції наведена в табл. 3.13.

Таблиця 3.6

Розрахунок витрат на виробництво продукції

№ з/п	Найменування калькуляційних витрат	Витрати на 1 тонну, грн	Витрати на весь обсяг додаткової продукції, тис. грн
1	Вартість сировини й основних матеріалів з урахуванням транспортних витрат	63 843,84	19 153,15
2	Тара, упакування й допоміжні матеріали	3 800,00	1 140,00
3	Паливо й електроенергія на технологічні цілі	1 276,88	383,06
	Матеріальні витрати всього	68 920,72	20 676,22
4	Основна й додаткова заробітна плата виробничих робітників	2 417,33	725,20
5	Відрахування на соціальні заходи	531,81	159,54
	Виробнича собівартість	71 869,86	21 560,96
6	Амортизаційні витрати	1 318,40	395,52
7	Витрати на збут	1 437,40	431,22
8	Адміністративні витрати	718,70	215,61
9	Інші витрати	359,35	107,80
	Повна собівартість	75 703,71	22 711,11
	Оптова ціна 1 кг продукції, грн.	87 059,26	
	Оптова ціна 1 упаковки продукції (500 гр), грн.	43 529,63	

Джерело: складено автором

Наведена таблиця відображає розрахунок повної собівартості виробництва додаткової продукції – замороженої овочевої суміші з рисом. Основну частину витрат становлять матеріальні витрати (понад 90% у структурі собівартості), з яких найбільшими є витрати на сировину й основні матеріали – понад 63,8 тис. грн на тонну. Заробітна плата виробничого персоналу становить 2 417,33 грн/т, а нарахування на соціальні заходи – ще 531,81 грн/т. Разом із непрямими витратами (амортизація, адміністративні, збутові тощо) повна собівартість одиниці продукції складає 75 703,71 грн за тонну.

Оптова ціна визначена на рівні 87 059,26 грн/т, що формує маржу і свідчить про економічну доцільність реалізації проекту.

Розрахунок економічної ефективності проекту

Прибуток від впровадження заходу:

$$П = 26117,78 - 22\,711,11 = 3406,67 \text{ тис. грн}$$

Чистий прибуток:

$$ЧП = 3406,67 - 3406,67 \times 0,18 = 2793,47 \text{ тис. грн}$$

Термін окупності інвестицій:

$$Т = 6\,330,6 : (2793,47 + 395,52) = 2,74 \text{ років.}$$

Для розрахунку формування грошового потоку від інвестиційної діяльності складемо таблицю 3.7.

Таблиця 3.7

**Формування операційного грошового потоку від проєкту
(приплив коштів), тис. грн**

Склад грошового потоку	Значення, тис. грн
<i>Зміна поточних витрат, у т. ч.:</i>	
Матеріальні витрати всього	20676,22
в тому числі	
<i>Зміна витрат на сировину</i>	19153,15
<i>Зміна витрат на тару та допоміжні матеріали</i>	1140,00
<i>Зміна витрат на енергоресурси</i>	383,06
Зміна витрат на оплату праці	725,20
Зміна єдиного соціального внеску	159,54
Зміни амортизації	395,52
Зміна інших витрат усього	754,63
Усього Збільшення поточних витрат	22711,11
Обсяг виробленої продукції, т	300,00
Ціна одиниці продукції, тис. грн	87,06
Збільшення суми чистого доходу	26117,78
Збільшення прибутку до оподаткування	3406,67
Збільшення податку на прибуток	613,20
Збільшення чистого прибутку	2793,47
Амортизаційні відрахування від проєкту	395,52
Грошовий потік від проєкту	3188,99

Джерело: складено автором

У проєкті формування операційного грошового потоку визначено, що загальне збільшення поточних витрат становить 22 711,11 тис. грн, з яких найбільшу частку займають витрати на сировину (19 153,15 тис. грн), тару (1 140,00 тис. грн) та оплату праці (725,20 тис. грн). Виробничий обсяг продукції становить 300 тонн за ціною 87,06 тис. грн/т, що формує чистий додатковий дохід у розмірі 26 117,78 тис. грн.

Результатом є прибуток до оподаткування у 3 406,67 тис. грн, з якого 613,20 тис. грн складає податок на прибуток. Таким чином, чистий прибуток становить 2 793,47 тис. грн. Додаючи амортизаційні відрахування в розмірі 395,52 тис. грн, загальний операційний грошовий потік від реалізації проєкту становить 3 188,99 тис. грн, що свідчить про ефективність проєкту.

Розрахунок показників ефективності проєкту представлено у таблиці 3.8.

Таблиця 3.8

Розрахунок показників ефективності проекту

Показники	Період реалізації проекту, роки					Усього
	0	1	2	3	4	
ІС, сума інвестованих у проект коштів, тис. грн	6330,6					6330,6
ЧІ, чиста (приведена) вартість інвестованих у проект коштів, тис. грн	1,0					
Грошовий потік від проекту, тис. грн		3189,0	3189,0	3189,0	3189,0	12755,9
Коефіцієнт дисконтування	0,2					
Дисконтований грошовий потік у році, тис. грн	1,0	0,833	0,694	0,579	0,482	
Дисконтований грошовий потік наростаючим підсумком, тис. грн	-6330,6	2657,5	2214,6	1845,5	1537,9	1924,9
Приріст дисконтованого чистого прибутку від проекту, тис. грн	-6330,6	-3673,1	-1458,5	387,0	1924,9	
Чистий дохід (ЧД), тис. грн						8255,4
Чистий приведений дохід (NPV), тис. грн						1924,9
Внутрішня норма доходності (IRR),%	Функція ВСД з Excel					35%
Індекс доходності (ІД)						1,30
Період окупності (ПО), роки						1,99
Період окупності з врахуванням дисконтування (ПОдис.), років						2,79

Джерело: складено автором

Результати розрахунку показників ефективності свідчать про доцільність реалізації інвестиційного проекту впровадження нового виду замороженої продукції. За умов загального обсягу інвестицій у розмірі 6330,6 тис. грн чистий дохід (ЧД) становить 8255,4 тис. грн, а чистий приведений дохід (NPV) – 1924,9 тис. грн. Внутрішня норма доходності (IRR) на рівні 35% перевищує граничну ставку дисконту, що також підтверджує фінансову ефективність інвестицій.

Індекс доходності (ІД), розрахований як відношення приведених доходів до інвестицій, становить 1,30, тобто на кожен вкладений гривню підприємство отримає 1,30 грн доходу. Період окупності становить 1,99 року, а з

урахуванням дисконтування – 2,79 року, що є прийнятним показником для проєктів у сфері харчової промисловості.

Таким чином, проєкт характеризується високими показниками дохідності, швидким поверненням інвестованих коштів і здатністю генерувати стабільний грошовий потік, що підтверджує його інвестиційну привабливість та доцільність впровадження в умовах діючого виробництва.

3.3. Оцінка впливу запропонованого проєкту на основні техніко-економічні показники підприємства

Вплив заходів на основні техніко-економічні показники ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» представлено в таблиці 3.9.

Основні техніко-економічні показники ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» до та після впровадження заходу представлено в таблиці 3.10.

Таблиця 3.9

Вплив запропонованого заходу на основні техніко-економічні показники ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»

Найменування заходу	Інвестиції, тис. грн			Зміни показників діяльності підприємства (±)												
	Усього	У тому числі в		Обсяг реалізованої продукції, тис. грн	Собівартість, тис. грн							Чисельність, осіб	Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн	Чистий прибуток, тис. грн	Грошовий потік від проєкту, тис. грн	Строк окупності інвестицій, років
		основні засоби	оборотні кошти		Усього	у тому числі:										
						Матеріальні витрати	Витрати на оплату праці	Відрахування на соціальні заходи	Амортизація основних фондів	Інші витрати						
Виробництво замороженої суміші «Vege-рис з овочами»	6330,56	1977,6	4352,96		26117,78	22711,11	20676,22	725,20	159,54	395,52	754,63					

Джерело: складено автором

Таблиця 3.10

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» до та після впровадження проекту

Показник	2024 рік	Проектний рік	Відхилення	
			абсолютне	відносне
1. Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ та акцизного збору), тис. грн				
в діючих оптових цінах, тис. грн	666 351,22	582 740,24	26 117,78	3,92
у порівняних цінах, тис. грн	666 351,22	510 727,65	26 117,78	3,92
2. Обсяг реалізованої продукції в діючих цінах (без ПДВ та акцизного збору), тис. грн	430 918,00	457 035,78	26 117,78	6,06
3. Середньорічна вартість основних фондів основного виду діяльності, тис. грн	59 763,50	61 741,10	1 977,60	3,31
4. Фондовіддача, грн/грн	11,150	9,438	-1,711	-15,35
5. Середній залишок оборотних коштів, тис. грн	232 865,00	237 217,963	4 352,96	1,87
6. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів, частки	1,851	1,927	0,076	4,11
7. Середньооблікова чисельність працівників, ос.	492	496	4	0,81
8. Середньорічний виробіток одного робітника, тис. грн./ос.	1 354,37	1 174,88	-179,49	-13,25
9. Фонд оплати праці штатних працівників, тис. грн	64 411,00	65 136,20	725,20	1,13
10. Середньорічна заробітна плата одного робітника, тис. грн	130,92	131,32	0,41	0,31
11. Матеріальні витрати, тис. грн	352 939,00	373 615,22	20 676,22	5,86
12. Матеріаломісткість, грн/грн	0,530	0,641	0,111	21,05
13. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	430 918,00	457 035,78	26 117,78	6,06
14. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	379 473,00	402 184,11	22 711,11	5,98
18. Витрати на 1 гривню реалізованої продукції, грн/грн	0,881	0,880	-0,001	-0,07
15. Чистий прибуток, тис. грн	8 193,00	10 986,47	2 793,47	34,10
16. Рентабельність капіталу, %	4,42	5,33	0,91	
17. Рентабельність продукції, %	13,56	13,64	0,08	

Джерело: складено автором.

Аналіз техніко-економічних показників ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» до та після впровадження проєкту свідчить про позитивні зрушення в основних аспектах фінансово-господарської діяльності підприємства. Зокрема, обсяг реалізованої продукції в діючих цінах зріс на 6,06% або 26,1 млн грн, що вказує на розширення ринків збуту або підвищення попиту на продукцію. Водночас обсяг виробленої промислової продукції також збільшився, як у діючих, так і у порівнянних цінах (на 3,92%), що свідчить про реальне зростання виробництва з урахуванням інфляційних факторів. Це зростання супроводжувалося помірним збільшенням середньорічної вартості основних фондів (+3,31%), що вказує на реалізацію інвестиційної програми. Однак фондівіддача знизилася на 15,35%, що може бути наслідком недосягнення повної віддачі від нових виробничих потужностей у короткостроковому періоді.

Середньооблікова чисельність персоналу зросла незначно (+0,81%), однак середньорічний виробіток на одного працівника знизився на 13,25%. Водночас фонд оплати праці зріс на 1,13%, а середньорічна заробітна плата – на 0,31%.

Варто відзначити зростання чистого прибутку на 34,10% (до 10,99 млн грн), що забезпечило підвищення рентабельності капіталу на 0,91 п.п. і рентабельності продукції на 6,52 п.п.

Окремої уваги заслуговує позитивна динаміка, пов'язана з прискоренням обігу оборотних коштів. Показник коефіцієнта оборотності зріс з 1,851 до 1,927, що відповідає приросту на 4,11%. Це свідчить про скорочення тривалості одного обороту і ефективніше використання наявних ресурсів у виробничо-збутовому процесі. Таке покращення обумовлене впровадженням нової продукції з вищим рівнем ліквідності та швидшою реалізацією, що забезпечує швидший обіг грошових коштів, підвищує фінансову гнучкість підприємства та знижує потребу у залученні додаткових кредитних ресурсів. Таким чином, реалізація проєкту

сприяла підвищенню операційної ефективності не лише за рахунок прибутковості, а й шляхом покращення оборотності капіталу.

Висновки до розділу 3

На основі проведеного техніко-економічного обґрунтування запропоновано інноваційний проект щодо прискорення обігу оборотних коштів ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» шляхом запуску нової асортиментної позиції – овочевої замороженої суміші з рисом. Такий підхід дозволяє підприємству реагувати на зростаючий попит споживачів на продукти швидкого приготування та здорового харчування, а також розширити свою присутність у роздрібних торговельних мережах.

Проект передбачає мінімальні капітальні інвестиції у нове обладнання (1 978 тис. грн), оскільки основні виробничі потужності та інфраструктура вже наявні. Разом з інвестиціями у приріст оборотних активів загальні капіталовкладення становлять 6 330,6 тис. грн. Обсяг виробництва запланована на рівні 300 тон на рік, що дозволяє збільшити обсяг реалізації продукції на 26,1 млн грн щороку. Розрахунки свідчать про високий економічний потенціал проекту – чистий прибуток складе 2 793,5 тис. грн на рік, внутрішня норма прибутковості IRR – 35%, а дисконтований період окупності – 2,79 роки.

У проектному році також очікується позитивна динаміка показників підприємства. Зростання чистого доходу від реалізації продукції на 6,06% супроводжується зростанням прибутковості – рентабельність продукції збільшується з 13,56% до 20,07%, а рентабельність капіталу – з 4,42% до 5,33%. Показник витрат на 1 грн реалізованої продукції зменшено на 5,43%, що свідчить про підвищення ефективності управління витратами.

Особливу увагу слід приділити поліпшенню обігу оборотних коштів. У результаті реалізації проекту коефіцієнт оборотності оборотного капіталу зріс на 4,11%, що свідчить про прискорення циклу перетворення сировини у готову

продукцію та її реалізацію. Це дозволяє зменшити потребу в зовнішньому фінансуванні та підвищити ліквідність підприємства.

Незважаючи на незначне збільшення чисельності персоналу, середньорічний виробіток знизився, що зумовлено зміною структури виробництва, однак загальна ефективність залишається на задовільному рівні. Амортизаційні витрати та супутні витрати зросли пропорційно до інвестицій, однак їх вплив на загальну собівартість був незначним.

Таким чином, реалізація запропонованого проекту дозволить ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» не лише розширити продуктову лінійку та покращити фінансові результати, а й підвищити загальну ефективність використання ресурсів, забезпечити сталий розвиток підприємства в умовах конкуренції та змін кон'юнктури ринку.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного у кваліфікаційній роботі дослідження можна зробити наступні висновки.

1. Досліджено теоретико-методичні підходи до управління оборотними коштами та їх обігом на агропродовольчих підприємствах. Встановлено, що оборотні кошти є необхідною складовою господарського процесу, яка забезпечує безперервність виробничого циклу та фінансову стабільність підприємства. Управління оборотними коштами має бути спрямоване на прискорення їх обігу, зменшення тривалості одного обороту та оптимізацію структури. Проаналізовано методичні підходи до оцінки ефективності оборотного капіталу, зокрема коефіцієнти оборотності, матеріаломісткості, показники ліквідності тощо. Доведено, що грамотне управління цими ресурсами дозволяє знизити фінансові ризики та підвищити конкурентоспроможність підприємств.

2. Здійснено аналіз поточного стану та перспектив розвитку ринку консервних продуктів України в сучасних умовах. Показано, що незважаючи на кризові явища, викликані воєнними діями, внутрішній ринок продовольчих товарів зберігає позитивну динаміку. У 2023 році спостерігалось зростання виробництва продукції в сегменті овочевих консервів, зокрема завдяки релокації потужностей, збільшенню попиту на тривалозберігаючі продукти й активізації державного попиту. Розглянуто актуальні тенденції: зміщення фокусу споживання у бік продукції з простою рецептурою, зниженням використання консервантів, акцент на екологічність, а також зростання ролі експорту до країн ЄС. Перспективним визнано впровадження функціональних, здорових та експортно-орієнтованих ліній продуктів.

3. Проведено комплексну оцінку внутрішніх і зовнішніх факторів функціонування ПРАТ ВО «Одеський консервний завод». Визначено, що підприємство має достатній виробничий потенціал, проте вразливе до впливу

інфляційного тиску, зміни вартості сировини, коливання енергоресурсів і зміни споживчих настроїв. Оцінка техніко-економічних показників підприємства показала, що у 2024 році обсяг реалізації становив 430 918 тис. грн, середньорічна фондвіддача – 11,15 грн/грн, рентабельність продукції – 13,56 %. При цьому рівень середньорічного виробітку одного працівника досяг 1354,37 тис. грн, а коефіцієнт оборотності оборотних коштів – 1,851. Загалом, підприємство має стабільне становище, однак потребує модернізації підходів до управління ресурсами.

4. Проведено діагностику стану, структури та швидкості обігу оборотних коштів на підприємстві. Встановлено, що найбільшу частку у складі оборотного капіталу займають виробничі запаси, що уповільнює обіг та створює надлишкове навантаження на фінансову систему підприємства. Середній залишок оборотних коштів у 2024 році становив 232 865 тис. грн. Швидкість обігу коштів зафіксована на рівні 1,85 оборти на рік. Проаналізовано окремі елементи структури: дебіторська заборгованість, готова продукція на складі, кошти в обороті. Виявлено надлишкову тривалість одного обороту, що ускладнює планування фінансових потоків.

5. Виявлено внутрішні та зовнішні чинники, що уповільнюють обіг оборотних коштів. До внутрішніх належать неефективне планування запасів, застарілі підходи до управління дебіторською заборгованістю, відсутність механізмів контролю за нормами оборотного капіталу. Серед зовнішніх чинників – нестабільність постачань через війну, інфляція, коливання валютного курсу та ціни на енергоносії. Визначено, що за умов поточного середнього строку обігу коштів понад 190 днів, необхідно вживати оперативних заходів щодо його скорочення на 15-20 %.

6. Запропоновано напрями оптимізації оборотного капіталу та обґрунтовано економічну доцільність запропонованого техніко-економічного

заходу. Обґрунтовано впровадження нового проєкту з виробництва заморожених овочевих напівфабрикатів з розрахунковим обсягом 300 т/рік. Інвестиції на реалізацію становлять 6 330,6 тис. грн, чистий прибуток – 2 793,47 тис. грн, NPV – 1 924,9 тис. грн, внутрішня норма прибутковості (IRR) – 35 %, період окупності з дисконтуванням – 2,79 років. Запровадження даного проєкту сприятиме прискоренню обігу оборотного капіталу підприємства за рахунок скорочення строків реалізації продукції, зниження залишків готової продукції, зменшення витрат на зберігання, підвищення гнучкості виробництва та покращення фінансових результатів.

Загалом результати дослідження підтверджують важливість удосконалення системи управління оборотними коштами з метою підвищення ліквідності, ефективності функціонування та конкурентоспроможності підприємства у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бланк І. А. Управління оборотним капіталом підприємства. К. : Ніка-Центр, 2005. 512 с.
2. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія). К. : КНЕУ, 2002. 328 с.
3. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Економіка підприємства. Львів : Новий Світ 2000, 2014. 470 с.
4. Єфіменко В. І. Фінанси підприємств. К. : Центр учбової літератури, 2010. 376 с.
5. Лапуста М. Г. Економіка підприємства : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2006. 336 с.
6. Крейнин В. А. Основи економіки підприємства. Харків : Основа, 2007. 288 с.
7. Бланк І. А. Фінансовий менеджмент : підручник. К. : Ельга-Н, 2008. 728 с.
8. Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент : підручник. К.: КНЕУ, 2005. 535 с.
9. Насібова О.В., Придатченко Б.Ю. Теоретичні аспекти оптимізації оборотних коштів підприємства. Гроші, фінанси і кредит, 2018. Вип. 18. С. 794-802.
10. Дуброва Н.П., Лисухо І.В. Економічна сутність оборотних коштів підприємства // Фінанси, банківська система та страхування : стан, проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці України : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. 02-03 березня 2020 р. Дніпро: ДДАЕУ, 2020. С. 18-20.
11. Шаповалов А.А. Сутність та роль оборотних активів у діяльності підприємств. Modern Economics, 2023. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5725/1/studentresearchjournal158-05.pdf> (дата звернення: 30.04.2025)

12. Дробошевська Т.В., Фільштейн Л.М. Економічна сутність оборотного капіталу, його роль у фінансово-господарській діяльності підприємства // Наукові записки, вип. 12, част. I. С. 204-207.

13. Причепя І. В., Лесько О. Й., Сметанюк О. А. Сутність і роль оборотних засобів в системі ефективного управління виробничо-комерційними бізнес-процесами. *Modern Economics*. 2024. № 43(2024). С. 96-101.

14. Солодовник Л.М. Економічна сутність оборотних активів та їх класифікація. Житомирська політехніка, 2023. URL: <https://ztu.edu.ua/site/graduation-works-get-file?id=10558903> (дата звернення: 30.04.2025)

15. Ізмайлова Н.В. Управління оборотними активами підприємств. Автореф. дис., КНЕУ, 2009. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua> (дата звернення: 30.04.2025)

16. Ящук Д. Л. Дослідження методології управління оборотними активами підприємств в умовах кризи // Вісник економічного транспорту і промисловості. 2013. № 32. С. 52-57.

17. Юрко В. Оборотні кошти підприємства та оцінка ефективності їх управління // СумДУ, бакалаврська робота. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/79859/1/Yurko_Bachelous_paper.pdf;jsessionid=032D7C95443D4324316A45A159A42E20 (дата звернення: 30.04.2025)

18. Дороніна М.С., Мартюшева Л.С., Горовий Д.А. Управління рухом оборотного капіталу підприємства: Монографія. Харків: ХНАДУ, 2009. 197 с.

19. Ножова Г.М. Методичні підходи до визначення стратегії управління оборотним капіталом на підприємствах // Науковий вісник УжНУ. Серія: Економіка, 2015. Електронне видання ВНАБ УжНУ. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/4214> (дата звернення: 30.04.2025)

20. Bieniasz A., Gołaś Z. The Influence of Working Capital Management on the Food Industry Enterprises' Profitability. ResearchGate, 2008. URL: <https://www.researchgate.net/publication/286266256> (дата звернення: 30.04.2025)
21. Mediaty M., Rachmatullah M. Effect of Working Capital Turnover and Turnover Receivables on Company Profitability: Food and Beverage Sector Manufacturing Registered on the Indonesia Stock Exchange. ResearchGate, 2023. URL: <https://www.researchgate.net/publication/377422578> (дата звернення: 30.04.2025)
22. Nedelcu A. Capital Turnover as Determinant Factor of the Financial Performance of Industrial Enterprises - an Empirical Analysis. Scientific Journal of Cahul "Bogdan Petriceicu Hasdeu" State University: Economic & Engineering Studies. 2018. URL: https://www.academia.edu/83284300/Capital_Turnover_as_Determinant_Factor_of_the_Financial_Performance_of_Industrial_Enterprises_an_Empirical_Analysis?uc-sb-sw=7131219&utm (дата звернення: 30.04.2025)
23. Маринович О.О. Облік та аналіз оборотних активів підприємства: магістерська робота. Тернопіль: Тернопільський національний економічний університет, 2019. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/36922/1/Marynovych%20OPDm-21.pdf> (дата звернення: 30.04.2025)
24. Nestlé Annual Report 2023. Nestlé Global: [Веб-сайт]. URL: <https://www.nestle.com/investors/annual-report> (дата звернення: 30.04.2025)
25. Kraft Heinz ESG Report 2023 [Веб-сайт]. URL: <https://www.kraftheinzcompany.com/esg/> (дата звернення: 30.04.2025)
26. МХП. Інновації та цифрова трансформація. Офіційний сайт: [Веб-сайт]. URL: <https://www.mhp.com.ua/> (дата звернення: 30.04.2025)
27. YouControl. Перевірка бізнесу та аналітика: [Веб-сайт]. URL: <https://youcontrol.com.ua/> (дата звернення: 30.04.2025)

28. Opendatabot. Аналітика підприємств в Україні: [Веб-сайт]. URL: <https://opendatabot.ua/> (дата звернення: 30.04.2025)
29. Державна служба статистики України. Статистичний щорічник України за 2022 рік. К. : ДССУ, 2023. 618 с.
30. Аналіз ринку овочевої консервації в Україні // BizMart: [Веб-сайт]. 2025. URL: https://bizmart.info/publications/publications/pub_obz/6390/ (дата звернення: 20.04.2025).
31. Аналітичний звіт про розвиток харчової промисловості України у 2023 році // Міністерство аграрної політики та продовольства України: [Веб-сайт]. URL: <https://minagro.gov.ua/news/analitika-harchova-promyslovist-2023> (дата звернення: 30.04.2025)
32. Державна служба статистики України. Харчова промисловість: статистичний щорічник, 2023. Київ: Держстат України, 2024. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/11/year_23_u.pdf (дата звернення: 30.04.2025)
33. Global Trade Data – Fruits & Vegetables Preserves Market Ukraine : [Веб-сайт]. URL: <https://trendeconomy.com/data/h2/Ukraine/2001> (дата звернення: 30.04.2025)
34. AgroPolit.com. Ринок овочевих консервів в Україні: аналітика, гравці, перспективи [Веб-сайт]. URL: <https://agropolit.com/article/3189> (дата звернення: 30.04.2025)
35. OrganicInfo.ua. Статистика органічного виробництва овочів та фруктів в Україні: [Веб-сайт]. URL: <https://organicinfo.ua/en/goods/fruits-vegetables-berries-en/> (дата звернення: 30.04.2025)
36. Latifundist.com. Консервна промисловість України: сучасні тенденції та виклики: [Веб-сайт]. URL: <https://latifundist.com/spetsproekty/431-konservniy-rynok> (дата звернення: 30.04.2025)

37. IFC Ukraine. Підтримка малого агробізнесу у сфері плодоовочевої переробки [Веб-сайт]. URL: <https://www.ifc.org/ukraine> (дата звернення: 30.04.2025)

38. Офіційний сайт ПрАТ «Виробниче Об'єднання «Одеський консервний завод»: [Веб-сайт]. URL: <https://okz.od.ua> (дата звернення: 15.05.2025).

39. Річна звітність ПрАТ «ВО «Одеський консервний завод» за 2023 рік: [Веб-сайт]. URL: <https://okz.pat.ua/documents/regulyarna-informaciya?doc=114307> (дата звернення: 15.04.2025)

40. Річна звітність ПрАТ «ВО «Одеський консервний завод» за 2024 рік: [Веб-сайт]. URL: <https://okz.pat.ua/documents/regulyarna-informaciya?doc=114309> (дата звернення: 15.04.2025).

Міністерство освіти і науки України
Одеський національний технологічний університет

ННІ економіки, управління і бізнесу ім. Г.Е. Вейнштейна
Кафедра економіки промисловості
Ступінь вищої освіти – перший (бакалавр)
Спеціальність 051 «Економіка»
Освітня програма «Економіка підприємства»

ДОДАТКИ
ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА

на тему: «Напрямки прискорення обігу оборотних коштів
ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»

Здобувача _____ Шаповала А.О.

Керівник _____ д.е.н., проф. Дідух С.М.

Зміст

1. Мета, завдання, предмет та об'єкт дослідження.
2. Таблиця 1 – Актуальні напрямки прискорення обігу оборотних коштів та підвищення їх ефективності на консервному підприємстві
3. Рис. 1. Динаміка виробництва овочевої консервації в Україні в 2021 – 3 міс. 2024 рр., в вартісних показниках, млн грн
4. Рис. 2. Частки основних операторів ринку овочевої консервації в Україні в 2023 році, в натуральних показниках, %
5. Таблиця 2 – Аналіз структури оборотних активів ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»
6. Таблиця 3 – Показники оборотності оборотних коштів
7. Таблиця 4 – Факторний аналіз впливу ефективності використання оборотних коштів на обсяг реалізованої продукції ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»
8. Таблиця 5 – Аналіз фінансових результатів ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»
9. Таблиця 6 – Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»
10. Таблиця 7 – Визначення вартості сировини для виробництва замороженої суміші «Vege-рис з овочами»
11. Таблиця 8 – Розрахунок витрат на виробництво продукції
12. Таблиця 9 – Формування операційного грошового потоку від проєкту (приплив коштів), тис. грн
13. Таблиця 10 – Розрахунок показників ефективності проєкту
14. Таблиця 11 – Вплив запропонованого заходу на основні техніко-економічні показники ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»
15. Таблиця 12 – Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» до та після впровадження проєкту

Додаток 1

Мета роботи: дослідження напрямків прискорення обігу оборотних коштів ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» та обґрунтування заходів з підвищення ефективності їх використання.

Завдання:

- 1) дослідити теоретико-методичні підходи до управління оборотними коштами та їх обігом на агропродовольчих підприємствах;
- 2) здійснити аналіз поточного стану та перспектив розвитку ринку консервних продуктів України в сучасних умовах;
- 3) провести комплексну оцінку внутрішніх і зовнішніх факторів функціонування ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»;
- 4) провести діагностику стану, структури та швидкості обігу оборотних коштів на підприємстві;
- 5) виявити внутрішні та зовнішні чинники, що уповільнюють обіг;
- 6) запропонувати напрями оптимізації оборотного капіталу та обґрунтувати економічну доцільність запропонованого техніко-економічного заходу.

Об'єкт дослідження – процес визначення напрямків та реалізації резервів прискорення обігу оборотних коштів ПРАТ ВО «Одеський консервний завод».

Предмет дослідження – теоретичні засади та практичні механізми прискорення обігу оборотних коштів на ПРАТ ВО «Одеський консервний завод».

Додаток 2

Таблиця 1

Актуальні напрямки прискорення обігу оборотних коштів та підвищення їх ефективності на консервному підприємстві

№	Напрямок удосконалення	Механізм реалізації	Очікуваний ефект
1	Оптимізація запасів	Впровадження систем автоматичного поповнення складів (MRP, ERP)	Зменшення надлишкових запасів, прискорення обігу сировини
2	Скоординована закупівельна політика	Довгострокові контракти з постачальниками, знижки за обсяг та передоплату	Зниження закупівельних цін, підвищення гнучкості фінансових потоків
3	Вдосконалення логістики	Впровадження зонування складів, крос-докінг, оптимізація маршрутів транспортування	Скорочення часу поставок, зниження логістичних витрат
4	Управління дебіторською заборгованістю	Використання обмежених кредитних лімітів, факторинг, бонуси за дострокову оплату	Прискорення надходження коштів, зменшення ризику неплатежів
5	Автоматизація документообігу	Впровадження цифрових платформ для формування і передачі документів	Прискорення облікових процедур, зменшення затримок
6	Раціоналізація виробництва	Планування виробництва згідно з прогнозованим попитом	Зниження надвиробництва і складських залишків
7	Удосконалення управління грошовими потоками	Бюджетування грошових коштів, управління платіжним календарем	Забезпечення платоспроможності, уникнення касових розривів
8	Контроль тривалості обороту	Регулярний аналіз коефіцієнтів оборотності і тривалості одного обороту	Виявлення «вузьких місць» і розробка коригувальних дій
9	Мотивація персоналу до економії ресурсів	Система преміювання за ефективне використання матеріалів і часу	Зменшення втрат і непродуктивних витрат
10	Стратегічна цифровізація обігових процесів	Інтеграція облікових, виробничих і логістичних процесів у єдину цифрову систему	Підвищення прозорості управління, зменшення ручної обробки

Додаток 3

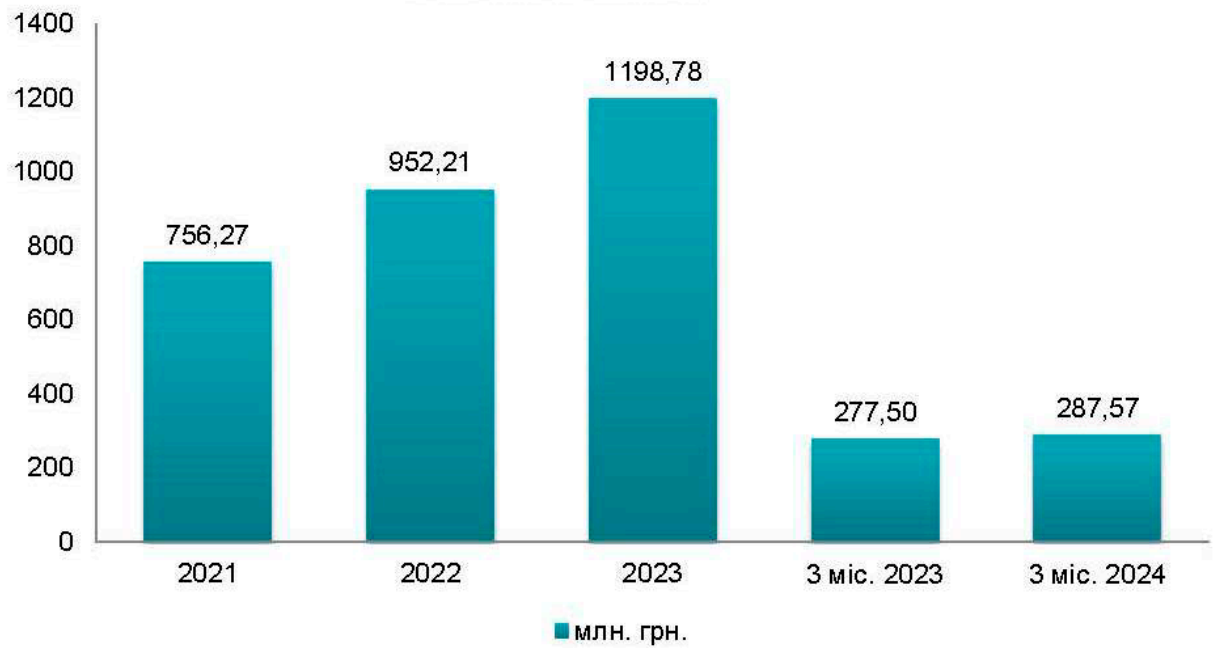

Рис. 1. Динаміка виробництва овочевої консервації в Україні в 2021 – 3 міс. 2024 рр., в вартісних показниках, млн грн

Рис. 2. Частки основних операторів ринку овочевої консервації в Україні в 2023 році, в натуральних показниках, %

Додаток 5

Таблиця 2

Аналіз структури оборотних активів ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»

Показник	На початок року		На кінець року		Відхилення	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
2023 рік						
Оборотні засоби	211 130	100,00	224 802	100,00	13 672	-
Запаси	163 598	77,49	186 583	83,00	22 985	5,51
Дебіторська заборгованість	34 317	16,25	31 271	13,91	-3 046	-2,34
у т.ч.		0,00				
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	7 435	3,52	13 473	5,99	6 038	2,47
Дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами	26 326	12,47	16 297	7,25	-10 029	-5,22
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	6	0,00	1 002	0,45	996	0,44
Інша поточна дебіторська заборгованість	550	0,26	499	0,22	-51	-0,04
Гроші та їх еквіваленти	7 943	3,76	3 322	1,48	-4 621	-2,28
Інші оборотні активи	5 272	2,50	3 626	1,61	-1 646	-0,88
2024 рік						
Оборотні засоби	224 802	100,00	240 928	100,00	16 126	-
Запаси	186 583	83,00	197 246	81,87	10 663	-1,13
Дебіторська заборгованість	31 271	13,91	33 488	13,90	2 217	-0,01
у т.ч.						
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	13 473	5,99	7 120	2,96	-6 353	-3,04
Дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами	16 297	7,25	21 503	8,93	5 206	8,93
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1 002	0,45	4 187	1,74	3 185	1,74
Інша поточна дебіторська заборгованість	499	0,22	678	0,28	179	0,28
Гроші та їх еквіваленти	3 322	1,48	2 340	0,97	-982	-0,51
Інші оборотні активи	3 626	1,61	7 854	3,26	4 228	1,65

Додаток 6

Таблиця 3

Показники оборотності оборотних коштів

Показники	2023 рік	2024 рік	Відхилення
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	504 124	430 918	-73 206
2. Середній залишок оборотних засобів, тис. грн	217 966	232 865	14 899
3. Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	2,31	1,85	-0,462
4. Тривалість одного обороту оборотних засобів, днів	155,652	194,541	38,890
5. Коефіцієнт закріплення оборотних засобів	0,432	0,540	0,108

Додаток 7

Таблиця 4

Факторний аналіз впливу ефективності використання оборотних коштів на чистий дохід від реалізації продукції ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»

Показники	2023 рік	Наступний рік	Відхилення		
			Всього	в тому числі за рахунок	
				МЗ	Мвід
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	504 124	430 918	-73 206	34 459	-107 665
2. Середній залишок оборотних коштів, тис. грн	217 966	232 865	14 899	34 459	-
3. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	2,313	1,851	-0,462	-	-107 665

Додаток 8

Таблиця 5

Аналіз фінансових результатів ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»

Назва статті	Абсолютне значення		Відхилення	
	Попередній рік	Наступний рік	Абсолютне	Відносне
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	504 154	430 918	-73 236	-14,5
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	412 732	379 473	-33 259	-8,1
Валовий прибуток	91 422	51 445	-39 977	-43,7
Інші операційні доходи	101 076	74 740	-26 336	-26,1
Адміністративні витрати	26 433	27 501	1 068	4,0
Витрати на збут	24 040	11 616	-12 424	-51,7
Інші операційні витрати	102 257	73 940	-28 317	-27,7
Фінансовий результат від операційної діяльності:	39 768	13 128	-26 640	-67,0
Інші доходи	3	518	515	17 166,7
Інші витрати	221	1 153	932	-
Фінансові витрати	1 799	2 502	703	39,1
Фінансовий результат до оподаткування:	37 751	9 991	-27 760	-73,5
Витрати (дохід) з податку на прибуток	6 795	1 798	-4 997	-73,5
Чистий фінансовий результат:	30 956	8 193	-22 763	-73,5

Джерело: складено автором

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»

Показник	2023 рік	2024 рік	Відхилення	
			абсолютне	відносне
1. Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ та акцизного збору), тис. грн				
в діючих оптових цінах, тис. грн	666 351,22	582 740,24	-83 610,98	-12,55
у порівняних цінах, тис. грн	666 351,22	510 727,65	-155 623,57	-23,35
2. Обсяг реалізованої продукції в діючих цінах (без ПДВ та акцизного збору), тис. грн	504 154,00	430 918,00	-73 236,00	-14,53
3. Середньорічна вартість основних фондів основного виду діяльності, тис. грн	53 446,00	59 763,50	6 317,50	11,82
4. Фондовіддача, грн/грн	12,468	9,751	-2,72	-21,79
5. Середній залишок оборотних коштів, тис. грн	217 966,00	232 865,00	14 899,00	6,84
6. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів, частки	3,06	2,50	-0,55	-18,14
7. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, ос.	558	492	-66	-11,83
8. Середньорічний виробіток одного робітника, тис. грн/ос.	903,45	875,85	-27,60	-3,05
9. Фонд оплати праці штатних працівників, тис. грн	61 017,00	64 411,00	3 394,00	5,56
10. Середньорічна заробітна плата одного робітника, тис. грн	109,35	130,92	21,57	19,72
11. Матеріальні витрати, тис. грн	428 663,00	352 939,00	-75 724,00	-17,67
12. Матеріаломісткість, грн/грн	0,64	0,61	-0,04	-5,85
13. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	504 154,00	430 918,00	-73 236,00	-14,53
14. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	412 732,00	379 473,00	-33 259,00	-8,06
18. Витрати на 1 гривню реалізованої продукції, грн/грн	0,82	0,88	0,06	7,57
15. Чистий прибуток, тис. грн	30 956,00	8 193,00	-22 763,00	-73,53
16. Рентабельність капіталу, %	14,50	4,42	-10,08	
17. Рентабельність продукції, %	22,15	13,56	-8,59	

Додаток 10

Таблиця 7

**Визначення вартості сировини для виробництва замороженої суміші «Vege-
рис з овочами»**

Інгредієнт	Частка, %	Кількість, кг	Ціна, грн/кг	Вартість, грн
Рис довгозернистий (пропарений)	40 %	400	63,28	25312
Морква кубик 10×10 мм (заморожена)	15 %	150	36,00	5400
Зелений горошок	10 %	100	79,20	7920
Кукурудза солодка (заморожена, супер-солодка)	10 %	100	56,00	5600
Болгарський перець (червоний/жовтий)	10 %	100	76,00	7600
Броколі або стручкова квасоля (заморожені)	10 %	100	64,00	6400
Цибуля пасерована	4,25%	42,5	32,00	1360
Перець духмяний мелений	0,75%	7,5	400,00	3000
Разом сировина	—	1000	—	62592
Транспортно-заготівельні витрати (2 %)	—	—	—	1251,84
Загальні витрати на сировину, грн/т	—	—	—	63843,84

Розрахунок витрат на виробництво продукції

№ з/п	Найменування калькуляційних витрат	Витрати на 1 тонну, грн	Витрати на весь обсяг додаткової продукції, тис. грн
1	Вартість сировини й основних матеріалів з урахуванням транспортних витрат	63 843,84	19 153,15
2	Тара, упакування й допоміжні матеріали	3 800,00	1 140,00
3	Паливо й електроенергія на технологічні цілі	1 276,88	383,06
	Матеріальні витрати всього	68 920,72	20 676,22
4	Основна й додаткова заробітна плата виробничих робітників	2 417,33	725,20
5	Відрахування на соціальні заходи	531,81	159,54
	Виробнича собівартість	71 869,86	21 560,96
6	Амортизаційні витрати	1 318,40	395,52
7	Витрати на збут	1 437,40	431,22
8	Адміністративні витрати	718,70	215,61
9	Інші витрати	359,35	107,80
	Повна собівартість	75 703,71	22 711,11
	Оптова ціна 1 кг продукції, грн	87 059,26	
	Оптова ціна 1 упаковки продукції (500 гр), грн	43 529,63	

**Формування операційного грошового потоку від проєкту
(приплив коштів), тис. грн**

Склад грошового потоку	Значення, тис. грн
<i>Зміна поточних витрат, у т. ч.:</i>	
Матеріальні витрати всього	20676,22
в тому числі	
<i>Зміна витрат на сировину</i>	19153,15
<i>Зміна витрат на тару та допоміжні матеріали</i>	1140,00
<i>Зміна витрат на енергоресурси</i>	383,06
Зміна витрат на оплату праці	725,20
Зміна єдиного соціального внеску	159,54
Зміни амортизації	395,52
Зміна інших витрат усього	754,63
Усього Збільшення поточних витрат	22711,11
Обсяг виробленої продукції, т	300,00
Ціна одиниці продукції, тис. грн	87,06
Збільшення суми чистого доходу	26117,78
Збільшення прибутку до оподаткування	3406,67
Збільшення податку на прибуток	613,20
Збільшення чистого прибутку	2793,47
Амортизаційні відрахування від проєкту	395,52
Грошовий потік від проєкту	3188,99

Додаток 13

Таблиця 10

Розрахунок показників ефективності проекту

Показники	Період реалізації проекту, роки					Усього
	0	1	2	3	4	
ІС, сума інвестованих у проект коштів, тис. грн	6330,6					6330,6
ЧІ, чиста (приведена) вартість інвестованих у проект коштів, тис. грн	1,0					
Грошовий потік від проекту, тис. грн		3189,0	3189,0	3189,0	3189,0	12755,9
Коефіцієнт дисконтування	0,2					
Дисконтований грошовий потік у році, тис. грн	1,0	0,833	0,694	0,579	0,482	
Дисконтований грошовий потік наростаючим підсумком, тис. грн	-6330,6	2657,5	2214,6	1845,5	1537,9	1924,9
Приріст дисконтованого чистого прибутку від проекту, тис. грн	-6330,6	-3673,1	-1458,5	387,0	1924,9	
Чистий дохід (ЧД), тис. грн						8255,4
Чистий приведений дохід (NPV), тис. грн						1924,9
Внутрішня норма доходності (IRR),%	Функція ВСД з Excel					35%
Індекс доходності (ІД)						1,30
Період окупності (ПО), роки						1,99
Період окупності з врахуванням дисконтування (ПОдис.), років						2,79

Додаток 14

Таблиця 11

Вплив запропонованого заходу на основні техніко-економічні показники ПРАТ ВО «Одеський консервний завод»

Найменування заходу	Інвестиції, тис. грн			Зміни показників діяльності підприємства (±)												
	Усього	У тому числі в		Обсяг реалізованої продукції, тис. грн	Собівартість, тис. грн							Чисельність, осіб	Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн	Чистий прибуток, тис. грн	Грошовий потік від проекту, тис. грн	Строк окупності інвестицій, років
		основні засоби	оборотні кошти		Усього	у тому числі:										
						Матеріальні витрати	Витрати на оплату праці	Відрахування на соціальні заходи	Амортизація основних фондів	Інші витрати						
Виробництво замороженої суміші «Vege-рис з овочами»	6330,56	1977,6	4352,96		26117,78	22711,11	20676,22	725,20	159,54	395,52	754,63					

Додаток 15

Таблиця 12

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності ПРАТ ВО «Одеський консервний завод» до та після впровадження проекту

Показник	2024 рік	Проектний рік	Відхилення	
			абсолютне	відносне
1. Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ та акцизного збору), тис. грн				
в діючих оптових цінах, тис. грн	666 351,22	582 740,24	26 117,78	3,92
у порівнянних цінах, тис. грн	666 351,22	510 727,65	26 117,78	3,92
2. Обсяг реалізованої продукції в діючих цінах (без ПДВ та акцизного збору), тис. грн	430 918,00	457 035,78	26 117,78	6,06
3. Середньорічна вартість основних фондів, тис. грн	59 763,50	61 741,10	1 977,60	3,31
4. Фондовіддача, грн/грн	11,150	9,438	-1,711	-15,35
5. Середній залишок оборотних коштів, тис. грн	232 865,00	237 217,963	4 352,96	1,87
6. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів, частки	1,851	1,927	0,076	4,11
7. Середньооблікова чисельність працівників, ос.	492	496	4	0,81
8. Середньорічний виробіток одного робітника, тис. грн/ос.	1 354,37	1 174,88	-179,49	-13,25
9. Фонд оплати праці штатних працівників, тис. грн	64 411,00	65 136,20	725,20	1,13
10. Середньорічна заробітна плата одного робітника, тис. грн	130,92	131,32	0,41	0,31
11. Матеріальні витрати, тис. грн	352 939,00	373 615,22	20 676,22	5,86
12. Матеріаломісткість, грн/грн	0,530	0,641	0,111	21,05
13. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	430 918,00	457 035,78	26 117,78	6,06
14. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	379 473,00	402 184,11	22 711,11	5,98
18. Витрати на 1 гривню реалізованої продукції, грн/грн	0,881	0,880	-0,001	-0,07
15. Чистий прибуток, тис. грн	8 193,00	10 986,47	2 793,47	34,10
16. Рентабельність капіталу, %	4,42	5,33	0,91	
17. Рентабельність продукції, %	13,56	13,64	0,08	